

יוסף דעת

חלק ב'

שאלות ותשובות

לסיכום סוגיות הגמרא ושיטות הפוסקים

מסכת זבחים

דפים ב – לא

בעריכת יוסף בן ארזה

**Dafyomi Advancement Forum
of Kollel Iyun Hadaf**

140-32 69 Ave.

Flushing, N.Y. 11367

Fax: (206) 2020-DAF [323]

Tel: 00 (972 2) 651-5004

email address: daf@dafyomi.co.il

Ask about D.A.F.'s free English study material!

**יוצא לאור בהשתתפות מכון עיון הדף
שע"י כולל עיון הדף**

ת.ד. 43087

הר נוף, ירושלים

פקס : 591-6024 (02)

טלפון : 651-5004 (02)

דואר אלקטרוני : daf@dafyomi.co.il

המכון מחלק מגוון רב של חומר בעברית ובאנגלית

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

מסכת זבחים, פרק ראשון

דף ב

- א. א. מה דין הזבחים שנזבחו שלא לשמן?
ב. מה דין הזבחים שנזבחו בסתם, ללא מחשבה מפורשת לשמן?
ג. מה דינו של גט שנכתב בסתם, ללא כוונה מפורשת לאיש ואשה מסוימים?
- א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן – כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ודינם כקרבת גובה ואסור להמשיך ולעשות שאר העבודות שלא לשמן. חוץ מקרבן פסח בזמנו, וכן החטאת (לסוגיה השונים כדלהלן ח). ולדברי רבי אליעזר: אף האשם – שפסולים. בן עזאי הוסיף אף העולה. ולא הודו לו (יא:). יוסי בן חוני מוסיף: גם הנשחטים לשם פסח וחטאת – פסולים.
- לדעת רבי אליעזר אליבא דרבה (להלן יא), הנשחטים לשם פסח [בזמנו] – פסולים. והנשחטים לשם חטאת – כשרים. ולרבי יוחנן (שם, לפרש"י) – רבי אליעזר ויוסף בן חוני אמרו דבר אחד. דין פסח שלא בזמנו שנשחט לשם פסח, וכן באשם כיו"ב – ע' בפסחים ס עג.
- שמעון אחי עזריה אומר: כל הזבחים (חוץ מן הפסח והחטאת. חזו"א) שנעשו לשם גבוה מהם, כלומר לשם קרבן שקדושתו חמורה מהם – כשרים [ונסתפקו בגמרא שמהם אף עלו לשם חובה]. לשם נמוך מהם – פסולים.
- [לדברי רב (במנחות ד), אשם נזיר ואשם מצורע ומנחת העומר שנעשו שלא לשמה – פסולים, הואיל ובאים להכשיר ולא הכשירו. ואיתותב (שם ה. וע"ע ביזמא סא, אם יש לו תקנה למצורע בהבאת אשם אחר). לפי דעה אחרת (שם מח: לפרש"י. אבל התוס' חולקים), כבשי עצרת שלא לשמן פסולים, שהוקשו לחטאת. ומשמע שם שהוא הדין לשלמי נזיר ועולתו וכן עולת מצורע.
- לדעת רבי שמעון (ריש מנחות), קרבנות שחשב עליהם לשם קרבן אחר ומעשיהם מוכיחים כנגד מחשבתו, כגון פר חטאת ששחטו לשם פסח ואשם [שאינם באים אלא מן הצאן] – כשרים ועלו לשם חובה. מחשבת 'שלא לשמה' במנחות – נתבאר במנחות ב-ג ד-ה].
- קרבנות ציבור, יש אומרים שאין מחשבת שלא לשמן פוסלת בהם, ועולים לשם חובה. והקשו על כך מכמה סוגיות. ויש מחלקים בין חטאת לשאר קרבנות.
- ב. סתמא – כלשמה. כן הוכיחו מדברי המשנה להלן, כדברי רבא. [ופרשו, אעפ"י שלענין גט אין אומרים כן, כאן שונה, שזבחים בסתם לשמן הם עומדים].
- א. מדברי הרמב"ם (מע"ק ד, י) יש שדייקו שאין כשר בסתמא אלא בשאר קרבנות, אבל פסח וחטאת – לא עלו [והאחרונים נתקשו בדבר והאריכו באופנים שונים]. ויש שכתבו לדחות דקדוק זה.

(ע' בנו"כ שם; ברכת הזבח; ובמצויין ביד דוד; זבח תודה (ד"ה זבחים בסתמא); שבט הלוי ח"ו קונט' הקדשים א,ה ט).

ב. קטן הזובח – אפשר שאין לו כוונה והריהו כ'מתעסק', הלכך גרע מסתמא. (עתוס', עפ"י חולין יב ורש"י).

ואמר ר' יוסי (משנה מו): תנאי בית דין הוא שלא לומר 'לשמו' בפירוש, גזירה שמא יטעו ויעשו שלא לשמו (עפרש"י). ואם דעתו להקריב למה שדינו להיות – אין זה בגדר 'סתמא', אלא אם לא חשב כלל זהו סתמא, ואעפ"כ כשר. עפ"י תוס').

א. בכלל 'סתמא', כאשר טועה וסבור שהוא קרבן אחר ושוחרט בסתמא על פי טעותו [אבל אם שחט בפירוש לשם אותו קרבן, באנו לשאלת עקירה בטעות (ע' במנחות מט.) ולהלכה דלא הוי עקירה, נראה דהוי כסתמא] (עתוס' ב: ד"ה אתנו; ג: ד"ה הכא; אבני נזר חו"מ סו"י נו).
ב. יש להסתפק בקרבן שנשחט שלא לשמו, שמא צריך לפרש בהמשך העבודות לשמו ואין אומרים 'סתמא לשמה' כיון שכבר שינה בו (שפת אמת ריש מנחות).

ג. גט שנכתב בסתם, ללא כוונה לגרש בו אשה מסוימת – פסול (וכתב לה – לשמה. וסתם אשה לאו לגירושין עומדת (גמרא). ואף אם צריך לגרשה כגון שזינתה תחת בעלה, אינה עומדת להתגרש בגט זה. עתוס').
וכל שכן אם לא נכתב לשם כריתות כלל או נכתב מלכתחילה בשביל איש או אשה אחרים. או אף לאחת משתי נשים, 'לאיזו שארצה' – לפי שאין ברירה והרי זה גרוע מ'סתמא'.

דף ג

ב. מה הדין במקרים הבאים:

א. חטאת ששחטה לשם חולין.

ב. גט שנכתב לשם אשה נכרית, שאינה בתורת גטין וקדושין.

א. חטאת ששחטה לשם חולין – כשרה (רב יהודה אמר רב), שמחשבת חולין אינה מחרבת בקדשים.

א. אביי (להלן מו): הסיק שכשרה אבל לא עלתה לשם חובה. וכתב החזו"א שרבא בסוגיתנו חולק וסובר שעלתה גם לחובתו, והלכה כמותו. וע' שפת אמת; שו"ת אחיעזר ח"ג נב [וכן יש לדקדק בתוס' (ב: ד"ה לשם גבוה), שכל הזבחים ששחטם לשם חולין – עלו לשם חובה].

ב. פסח לשם חולין – משמע מדברי הרמב"ם שפסול [ויש מי שדחה דקדוק זה]. וכבר האריכו האחרונים בטעמו ומקורו – ע' במפרשים על הרמב"ם וכאן; מאירי פסחים נט: מנחת חינוך ה"ז; רפט,ב; צל"ח ריש מסכתין; הסכמת המהרש"ם על ליקוטי הלכות; זבח תודה דף ה. מדפי הספר; אור שמח ואבי עזרי [חמישה] פסוקי"מ טו, יא; אמת ליעקב אמור (כג, יא); שבט הלוי ח"ז נא).

ב. גט שנכתב לשם גויה – פסול, שאע"פ שנוקטים 'דלאו מינה' – לא מחריב בה' הלא מ"מ לא נכתב לשם המתגרשת והרי אף 'סתמא' פסול בגט.

ג. כלי חרס שנמצא בתוכו שרץ מת, מה דינם של:

א. – האכלים והמשקים שבתוכו, כשמגובלים מכל צד בטיט.

ב. – הכלים שבתוכו.

ג. – האכלים שבתוך כלים שבתוכו.

ד. – האוכלים שבתוכו, כאשר מחיצה מפסקת בין השרץ ובינם.

א. אכלים ומשקים המגובלים בטיט בתוך כלי חרס – נטמאים משרץ שבתוך הכלי. (פרשו בגמרא שלרבי אליעזר נדרש דין זה מתוכו [ולא 'תוך תוכו', משא"כ הקפת טיט אינה מפקיעה שם 'תוכו'. רש"י]. ולחכמים – אין צריך קרא).

ב. כלים שבתוך כלי חרס אינם נטמאים מאוירו (כל אשר בתוכו יטמא... מכל האכל – אכל מיטמא מאויר כלי חרס [להיות 'שני'], ולא כלים. פסחים כ:).

ג. כלי חרס שיש בו שרץ מת, כל האכלים הנמצאים בתוך כלים שבתוכו, בין שהיו כלי חרס בין כלי שטף – טהורים (תוכו – ולא תוך תוכו).
ודוקא אם אותם כלים היו פתוחים חוץ לכלי חרס, אבל אם היה פיהם בתוך הכלי-חרס ואינו מוגבה ממנו – טמאים, שהאכלים שבתוכו בכלל 'תוכו' של הכלי (רש"י, מתו"כ. ואם היו סגורים בצמיד-פתיל – מה שבתוכם טהור).

ד. אכלים ומשקים שהיו בכלי חרס ומחיצה חוצצת ביניהם ובין השרץ – טמאים.
וכן הדין בכוורת פחותה (= שאינה שלמה ואין עליה תורת 'כלי') שהיתה משולשלת לאויר התנור, ופקקה בקש – רבי אליעזר מטהר את האכלים שבתוכה, וחכמים מטמאים.
א. לפרוש רש"י משמע שרבי אליעזר מטהר אף במחיצת נסרים ויריעות. והתוס' פרשו שר"א אינו חולק אלא בכוונת פחותה ופקקה. והביאו מתורת כהנים דעות תנאים בדבר.
ב. היתה המחיצה נמוכה מפי התנור – האכלים טמאים, וכן"ל).

ד. האם ולענין מה נכון העקרון "דמינה מחריב בה, דלאו מינה לא מחריב בה"?

ממאמרו של רב חטאת ששחטה לשם עולה פסולה ולשם חולין כשרה, הניחו בתחילת הסוגיא ללמוד את העקרון 'דמינה מחריב, דלאו מינה לא מחריב'. והקשו על כך מדין תוך כלי חרס ותרצו.
ומשמע לכאורה ממהלך הסוגיא שלדברי חכמים שאמרו אין מחיצה מועילה בכלי חרס להציל על הטומאה כשם שמועיל כלי שבתוכו, עיקרון זה קיים לפי האמת. ואילו לרבי אליעזר שהמחיצה מועילה ככלי – אין עיקרון זה נכון, עכ"פ כשיש סברת 'קל וחומר' הפכית, כמו בקדשים ובטומאה. [ומקור דינו של רב הוא מדרשת הכתוב ולא מסברא].

יתכן שלפי המסקנא אף לרבנן אין אומרים 'דלאו מינה לא מחריב', ומה שמטמאים במחיצה, היינו משום דרשת 'תוכו'.

גם לדברי רב יוסף בר אמי שהקשה משינוי קדש על שינוי בעלים ותירץ, י"ל שאף לאו מינה מחריב, ומה שהשוחט חטאת לשם המחויב עולה – כשרה, היינו משום דרשת 'עליו' – חברו דומיא דידיה.
ואולם לפי דברי רב חביבא משמע לכאורה שנקט עיקרון זה גם לפי האמת [ומה שכלי שטף מציל בכלי חרס, הגם שאינו מינו – מדרשת 'תוכו' הוא].

וע' בר"ן פ"ד דראש השנה (יא: בדפי הרי"ף) שהביא סברא זו לענין אחר. ואפשר שלדוגמא בעלמא נקט.

דף ד

ה. מהן הילפותות לדינים דלהלן?

א. עשיה לשמה בארבע עבודות הקרבן.

ב. עשיה לשם הבעלים.

ג. זבח שעשאו שלא לשמו – לא נפסל.

א. מקור דין עשיה לשמה בקרבנות;

ואם זבח שלמים קרבנו – שתהא זביחה לשם שלמים.

המקריב את דם השלמים – שתהא קבלה לשם שלמים. והולכה שוה בדיניה לקבלה, לפי שהוציא הכתוב קבלה בלשון הולכה – 'הקריבה'. (רבי שמעון סבר שאין מחשבה 'שלא לשמה' פוסלת בהולכה, מפני שאפשר לבטלה. משנה יג.).

הזורק את דם השלמים – שתהא זריקה לשם שלמים.

שאר קרבנות הוקשו לשלמים (ואת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים), מה שלמים טעונים 'לשמה' אף כולם כן.

ב. מקור דין עשיה לשם הבעלים;

בשחיטה: ובשר זבח תודת שלמים – שתהא זביחה לשם תודה. אם אינו ענין לשינוי קודש (= שלא לעשותו לשם קרבן אחר), תנהו ענין לשינוי בעלים.

בשאר עבודות: ואת האיל יעשה זבח שלמים – שתהא עשייתו לשם שלמים. ואם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים. ולרבינא, הלימוד הוא במידת 'כלל' ('עשה') ופרט ('זבח' – זביחה) וכלל ('לה') – מה הפרט (- שחיטה) מפורש עבודה וצריכה 'לשמה' אף כל עבודה צריכה 'לשמה'. ויש אומרים שזריקה נלמדת מונרצה לו לכפר עליו – ולא על חברו (רב אשי), וקבלה נלמדת מ'כלל ופרט וכלל' כאמור (והולכה נכללת בקבלה כנ"ל).

שאר כל הזבחים הוקשו לשלמים.

ג. מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' א נדבה. אם כמה שנדרת – יהא נדר, ואם לאו – יהא נדבה.

וכן מיעטו מושחט אתה לחטאת – היא לבדה פסולה כשנעשתה שלא לשמה. (ע' להלן ה. י: ובמפרשים; תוס' נה. ד"ה מה).

בחטאת ובפסח ישנן דרשות נוספות לדין 'לשמה', ולעכב בא, לומר שהם נפסלים בשינוי קדש ובשינוי בעלים – שהרי למצוה כבר למדנו מהקש לשלמים (כדלהלן ז-ח).

ו. א. מהן ההלכות המיוחדות שיש בכל אחת מארבע עבודות הקרבן, או במקצתן?

ב. מהם חילוקי הדינים בין 'שינוי קדש' ל'שינוי בעלים'?

ג. מה דין תודה ששחטה לשם שלמים, ושלמים ששחטם לשם תודה?

ד. מדוע אי אפשר ללמוד ב'מה מצינו' שלמים סתם משלמי נזיר?

ה. מדוע אי אפשר ללמוד ב'מה מצינו' שאר קרבנות מקרבן שלמים [אם לא בהקש]?

א. שחיטה חמורה שפוסלת בה מחשבה שלא לשם אוכלין בקרבן פסח, שלא כשאר עבודות. וקולא שיש בשחיטה – שכשרה בזר.

זריקה – חייב עליה זר מיתה, משא"כ בשאר עבודות המתיר.

ישנה חומרא נוספת בזריקה; שכן שינוי בעלים פוסל בה באותה עבודה, ואילו בשאר עבודות אינו פוסל אלא אם חשב על הזריקה שיתכפר בה אחר (ע' מלאכת יו"ט).
הולכה – יש בה קולא שאפשר לבטלה; יכול לשחוט בסמוך למזבח ללא צורך בהולכת הדם.

שחיטה וזריקה – חייבים עליהן בחוץ משום איסור 'שחוט' חוץ'.
שחיטה וקבלה – טעונות 'צפון'; וישנן בחטאות הפנימיות (שלא כזריקת הדם על המזבח החיצון, שאינה קיימת בחטאות פנימיות).
להלן י' פרשו בגמרא שנחלקו אמוראים האם ניתן ללמוד זריקה משחיטה וקבלה בקרבן שלמים, כי אין שייך בשלמים צפון ולא פנימיות, או שמא גם בזה אפשר לפרוך שכן טעונות צפון וישנן בחטאות פנימיות.

ב. שינוי קדש ישנו בארבע עבודות, ואילו שינוי בעלים אינו אלא כשחושב (באחת מן העבודות) על זריקת הדם שתעשה לשם אדם אחר (כי אין שינוי בעלים אלא כשחושב שיתכפר אדם אחר, והכפרה נעשית בזריקה).

א. כן היא שיטת סוגיתנו, וכ"כ רש"י ותוס'. וברמב"ם לא משמע כן.
ב. שינוי בעלים בשאר עבודות חוץ מהזריקה, לא רק שאינו פוסל אלא אף עלה הקרבן לחובת בעליו (עפ"י משנה למלך פסוק"מ טו, א. וכן הוכיח שער המלך הל' חובל ומזיק ז, ד מדברי התוס').
ג. קרבן פסח, כיון שעיקרו בא לאכילה, הלכך שחטו שלא לשם בעליו, כלומר להאכל למי שאינו מנוי עליו – פסול.
שינוי קדש ישנו בקרבן שמתו בעליו. ואילו שינוי בעלים אינו שייך לאחר מיתה. ולדעת רב פינחס בריה דרב מרי, יש שינוי בעלים לאחר מיתה.
מבואר בתוס' [לתירוץ אחד עכ"פ] שלאחר מיתה אין איסור לחשוב לשם אדם אחר.
שינוי קדש ישנו בקרבן ציבור, שלא כשינוי בעלים (שהרי הכל בעליו).
וגם אם עשה לשם נכרי שאינו בעליו – אינו פוסל, דבעינן חברו דומיא דידיה (תוס').

ג. אמר אבא חנין משום רבי אליעזר: תודה ששחטה לשם שלמים כשרה (שהתודה קרויה 'שלמים' בתורה – ובשר זבח תודת שלמים), ואילו שלמים ששחטם לשם תודה – אינם עולים לשם חובה (שאין השלמים קרויים 'תודה' והרי זה שינוי קדש).

ד. אין ללמוד שאר שלמים מאיל נזיר, שכן יש עמו דמים אחרים – שבאים עמו חטאת ועולה, הלכך חמור הוא יותר.

ה. אין ללמוד כל הקרבנות משלמים, שכן השלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק – תאמר בשאר קרבנות, יש מהם שאינם טעונים סמיכה ונסכים כלל (בכור מעשר ופסח), ויש שאינם טעונים נסכים (חטאת ואשם), וכולם אינם טעונים תנופת חזה ושוק.

דף ה

ז. אלו הלכות מיוחדות יש לקרבנות דלהלן, שבגללן אין ללמוד מהם ב'מה מצינו' לקרבנות אחרים:

- א. עולה.
- ב. שלמים; (שלמי ציבור).
- ג. עולה ושלמים; (עולה ואשם; עולה וחטאת).
- ד. חטאת ואשם; (פסח חטאת ואשם).
- ה. תודה.
- ו. חטאת עולה ושלמים; (חטאת עולה ואשם).
- א. עולה – כליל על המזבח.
- ב. שלמים טעונים תנופת חזה ושוק, מה שאין כן שאר קרבנות. [כמו כן טעונים השלמים סמיכה ונכסים, אך יש קרבנות נוספים שטעונים אחד מהם או את שניהם].
שלמי ציבור, אין ללמוד מהם עולה חטאת ואשם שכן זמנם קבוע (עפ"י תוס' נ. ד"ה לא).
- ג. עולה ושלמים באים בנדר ובנדבה, שלא כחטאת וכאשם.
עולה ואשם, אין ללמוד משניהם חטאת – שכן אלו זכרים, משא"כ חטאת. עולה וחטאת, אין ללמוד אשם משניהם שכן ישנן בציבור כביחיד (עפ"י גמרא להלן נ.).
- ד. חטאת ואשם באים לכפר [ואילו עולה אין עיקרה לכפרה].
פסח חטאת ואשם יש בהם קצת צד כרת; החטאת בא על חטא שיש בו כרת, הפסח יש במניעתו כרת. וכן אשם תלוי בא להגן בחטא שיש בו כרת – הלכך אין ללמוד עולה מהם (עפ"י תוס' להלן יב סע"ב).
- ה. התודה טעונה לחם.
- ו. חטאת עולה ושלמים ישנן בציבור, שלא כאשם. [ולקולא – אין קצבה לדמיהם. משא"כ אשם אינו פחות מכסף שקלים וכדלהלן י:].
חטאת עולה ואשם, הריהם קדשי קדשים ואין ללמוד מהם קדשים קלים. וגם שלמי ציבור [שהם קדשי קדשים] אין ללמוד מהם – שכן תדירים. ועוד, מה לשם שלמים שכן אינם טעונים צפון (עתוס' נ. ד"ה לא).

דפים ה – ו

- ח. א. האם חטאת ואשם יכולים להיקרב לאחר מות בעליהם כעולה?
- ב. קרבנות שמתו בעליהם ומקריבים אותם היורשים – האם יש ליורשים קנין וכפרה באותם קרבנות?
- ג. שני בנים שהניח להם אביהם מנחה [שלא הספיק להקריבה] – האם הם מקריבים אותה?
- ד. האם יכולים היורשים להמיר קרבן שירשו?
- א. חטאת שמתו בעליה – מתה ואינה קרבה. ואולם מותר חטאת שבעליה הפרישה עם חטאת אחרת לאחריות, ודינה ברעיה עד שתסתאב ויפלו דמיה לעולת קיץ המזבח, הריהי קרבה אפילו מתו בעליה.

והוא הדין לשעיר נשיא שהופרש לאחריות, הרי קרב הוא עצמו לעולה, ואפילו מתו בעליו (עתוס').

אשם שמתו בעליו – ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה לעולת קיץ המזבח, ואפילו מתו בעליו [ולרבי אליעזר, האשם כחטאת והולך למיתה].
יש אומרים שאין הניתוק לרעה אלא מגזרה דרבנן, אבל מדאורייתא כאשר כיפר בעליו באחר, נעשה עולה ממילא (עתוס').

ב. קרבנות שמתו בעליהם ומביאים אותם היורשים; למסקנת הסוגיא יש בהם ליורשים 'כפרה מקופיא' (=כפרה צפה, מועטת) ולא כפרה קבועה וגמורה כלבעלים, ואין היורשים קונים את הקרבן ממש ומכל מקום יש להם בו ריצוי מסוים. (ולרב אסי ורב פינחס – משמע שמכפר מקיבעא. חזו"א). ונפקותא בדבר לענין דין מנחת שותפין ולענין תמורה, כדלהלן.

ג. מי שמת והניח מנחה לשני בניו – קריבה (רבי יוחנן). ואע"פ שאין מנחה באה בשותפות (נפש) – אין היורש כבעלים ממש כאמור.

ד. אין אפשרות המרה אלא ליורש יחיד [ואעפ"י שאינו מתכפר אלא מקופיא, ריבה הכתוב שהיורש ממיר – המר במיר], אבל שנים שירשו אינם ממירים, שאין המרה אלא ביחיד. (שריבוי הכתוב בלשון יחיד, כשאר כל עשיית תמורה).
כן סובר רבי מאיר וכסתם משנה בריש תמורה וערכין, ואילו לרבי יהודה אין היורש ממיר.

דף ו

ט. א. זבחים שנובחו שלא לשמן שכשרים ואינם עולים לשם חובה – האם כיפרו על מה שבאו אם לאו?
ב. האם קרבן עולה מכפר על 'עשה' שלאחר הפרשתו ועל 'עשה' שלאחר השחיטה לפני זריקת הדם?
ג. כהן שלא נתן מן השמן שבכפו על ראש המצורע – האם כיפר אם לאו?

א. זבחים שנובחו שלא לשמן שכשרים ואינם עולים לשם חובה, אמר רב שישא בריה דרב אידי: מסתבר שלא כיפרו על מה שבאו [שאם כן, שני למה הוא בא], ואעפ"כ הם קרבים משום שבתחילה הוקדשו לשם כפרה.

ב. נסתפקו בגמרא האם עולה מכפרת על 'עשה' שלאחר הפרשה. ואולם על 'עשה' שלאחר השחיטה [או שעמה, כגון ששחט בלא סמיכה], היה פשוט לרבא שאינו מכפר. ורבי ירמיה נסתפק בדבר. ומדברי רבי זירא מבואר לכאורה שמכפר. (כן נראה מפרש"י. אבל התוס' פירשו שרבי זירא 'אם תמצוי לומר' קאמר). התוס' (בשבת עב. ד"ה כי אתא) צידדו שלמסקנת הסוגיא העולה מכפרת על 'עשה' שלאחר הפרשה עכ"פ לדעת רב דימי. (וע' גם בשו"ת עמודי אור קכא, ג).
ועל עשה שלאחר שחיטה, נקט בספר 'לקוטי הלכות' שודאי אינו מכפר.

ג. לא נתן ממותר השמן על ראש המצורע – לדברי רבי עקיבא לא כיפר. וצריך להביא לוג שמן אחר ויתננו על הבהונות, והנותר – על ראש המיטה. ולדברי רבי יוחנן בן נורי – כיפר, ומעלין עליו כאילו לא כיפר. והסיקו לפרש דבריו (כפרש"י) שצריך להביא לוג אחר ונותן על ראשו. אבל לא על הבהונות.

- א. התוס' כתבו (עפ"י יומא סא.) שלדברי כולם אם נתן על הבהונות אעפ"י שלא נתן מהמותר על הראש – אינו מעוכב לאכול בקדשים.
- ב. הרמב"ם (מח"כ ד) פסק כרבי עקיבא. אלא שאם נשפך השמן – כיפר. ובאר בכסף משנה שלדעתו אינו מעכב אלא אם השמן נמצא בעין. וע' כסברא זו ברש"ש. ובשפת אמת כתב דרך אחרת.

דפים ו – ז

- י. שני השעירים שבעצרת, למה הם באים? האם ניתן להפרישם או לשחטם ללא הפרש זמן בין אחד לאחד?
- רבי שמעון אומר: שני שעירי עצרת באים על טומאת מקדש וקדשיו. והשני בא על טומאה שארעה בין הראשון לשני. [אמור מעתה: ראויים היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ובכל שעה אלא שחסך הכתוב].
- מבואר בדברי רבי זירא, שגם במקרה ששחטו את שני השעירים כאחת, דמו של השני נזרק משום טומאה שארעה לאחר זריקת דם הראשון.
- ומשמע ממהלך הסוגיא שלפי הצד בספקו של רבא שאין הקרבן מכפר על דבר שנעשה לאחר הפרשתו, צריך להפריש השעירים בהפרש זמן, שאם יפרישם יחדיו שני למה הוא בא. אך זהו רק לדעת רבי שמעון שאין אומרים 'לב ב"ד מתנה', אבל לחכמים שאומרים כן בקרבנות ציבור, אפילו מפרישם כאחת אין חשש, כי לב ב"ד מתנה שלא תהא הפרשת האחרון הפרשה עד סמוך להקרבנותו (עתוס' ד"ה דלמא).

דף ז

- יא. מה דין הזבחים דלהלן?
- א. תודה ששחטה לשם תודת חברו. וכן בשאר זבחים.
- ב. תודה ששחטה לשם תודה אחרת שלו, כגון עלה מן הים והפריש תודה, ושחטה על יציאתו מבית האסורין.
- ג. חטאת ששחטה לשם חטאת אחרת.
- ד. חטאת לשום עולה.
- ה. חטאת לשם מי שמחויב חטאת.
- ו. חטאת לשם מי שמחויב עולה.
- ז. חטאת לשם מי שאינו מחויב כלום.
- ח. עולה הבאה לאחר מיתה, ושחטה היורש בשינוי קודש או בשינוי בעלים.
- א. תודה ששחטה לשם תודת חברו; לדברי רבה – כשרה ועולה לחובתו, שהרי תודה לשם תודה נשחטה. ולרב חסדא (לר"ת אף רבא סובר כן, ואילו לרש"י ותוס' אין הוכחה) – אינה עולה לחובתו, לפי שנשחטה לשם תודה אחרת. רבה אמר ללמוד דבריו מן הברייתא, ודחו ראייתו.
- א. מדובר כשאמר לשם תודה אחרת של פלוני, אבל שחטה סתם לשם פלוני – אין כאן שינוי קדש, וגם משום שינוי בעלים אין לפסול כל שלא חשב על זריקת הדם (עפ"י רש"י ותוס').
- ב. לפרש"י, הוא הדין בשאר זבחים – מחלוקת רבה ורב חסדא. והתוס' חולקים וסוברים שלא אמר רב חסדא אלא בתודה, משום שכתוב תודת של מיו, אבל בשאר זבחים – אין זה שינוי קדש ועולים לשם חובה.
- ג. כתבו הראשונים שהלכה כרב חסדא [מאחר שדחו בגמרא את ההוכחה שהביא רבה כבסיס לדבריו].

ב. שחט תודה לשם תודה אחרת שלו – כשרה, ואפילו לשם שלמים סתם – כשרה (כנוצר לעיל ד.).

ג. חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, וכד' – כשרה. ויש דעה הפוסלת (להלן ט. ע"ש פרטים נוספים).
א. למאן דאמר כשרה – כתב רש"י שעלתה לו לחובתו. ויש שהגיה בדבריו: 'ולא עלתה לו'. וי"א שעלתה לו לחטאת דם (ע' ברכת הובח; צ"ק; רש"ש; יד דוד; קרן אורה; זבח תודה סד"ה וכן הלכתא).
ב. הרמב"ם פסק לפסול. אולם כתב שאם שחט חטאת חלב לשם חטאת חלב אחר – כשר (פסולי המוקדשין טו, ו; שגגות ג).
ג. שחט לשם חטאת של חברו – באנו למחלוקת רש"י ותוס' אליבא דרב חסדא כנוצר בסעיף א).

ד. שחט חטאת לשום עולה – פסולה.

ה. שחט חטאת לשם מי שמחויב חטאת; אם שיתכפר בה בזריקה – הרי זה שינוי בעלים ופסולה. ואם לאו – כשרה.

ומהרמב"ם משמע שדין 'שינוי בעלים' שייך בכל העבודות, כנוצר לעיל.

ו. חטאת לשם מי שמחויב עולה – כשרה, לפי שאינו מחויב כפרה כמותו.
א. רש"י פרש 'מחויב עולה' – לאחר שהפרישה. ובשטמ"ק כתב בדעתו שה"ה כשאמר 'הרי עלי' ועדיין לא הפריש [אבל קודם לכן, נחשב 'מחויב כפרה כמותו' שהרי החטאת מכפרת מקופיא על חייבי עשה, וכיון שעדיין לא נדר עולה הלא יכול להתכפר בחטאת, הלכך נחשב 'מחויב כפרה כמותו' והחטאת פסולה].
והתוס' צדדו שאפילו לא נדר חברו אלא שיודע שעבר על 'עשה', יש לנו להניח שיביא עולה ויתכפר בה על הכל, הלכך נחשב כלפי החטאת 'אינו מחויב כפרה כמותו'. ועוד כתבו שאם הלה כבר הפריש עולה הרי שוב אין החטאת בר כפרה לגביו כלל, [אם תמצי לומר שאין הקרבן מכפר אעשה דלאחר הפרשה] הלכך החטאת פסולה. ע"ש.
ב. הרמב"ם כתב שאעפ"י שהחטאת כשרה, אינה עולה לו לשם חובה. (וע' בחדושי הנצי"ב כאן; חדושי הגר"ם קרבן פסח ב, ו). ובחזו"א (יב, יא) כתב שיש להתישב אם לא נפלה טעות סופר בדברי הרמב"ם וצריך לומר 'עולה לו'.

ז. שחט חטאת לשם מי שאינו מחויב כלום – פסולה, שאין לך אדם שלא עבר על עשה, והרי חטאת מכפרת גם כן על עשה, נמצא שמחויב כפרה כמותו. [לא כן כאשר כבר התחייב עולה – שכפרתו מלכתחילה בעולה ולא בחטאת, הלכך נחשב 'אינו מחויב כפרה כמותו' כאמור].
יש שגרסו בגמרא 'עולה ששחטה... (ותוס')'. ולפי גרסה זו יש לומר שחטאת כשרה מפני שאינו מחויב כפרה כמותו (ע' בשפת אמת ובחדושי הנצי"ב).

ח. עולה שמתו בעליה ושחטה היורש בשינוי קדש – לא עלתה לחובה, וצריך להביא אחרת (ממזון המוריש ולא מביתו. חזו"א).
שחטה בשינוי בעלים; לרבא כשרה, שאין בעלים לאחר מיתתו. ולרב פינחס בריה דרב מרי – חייב להביא קרבן אחר, שיש בעלים לאחר מיתתו.
ע"ע להלן ט – פרטים נוספים.

יב. א. האם חטאת מכפרת על ביטול מצות עשה?

ב. יורש המביא עולת מורישו, האם מרצה לו על עבירות 'עשה' שבדיו?

א. אמר רבא: חטאת מכפרת על חייבי עשה, מ'קל וחומר'. ואע"פ שמעיקרה אינה באה אלא על לאוין שיש בהם כרת, מכפרת מקופיא גם על 'עשה'. (ובתורת 'דורון' לריצוי, כעולה – ולא לכפרה ממש, שהרי התשובה שקדמה כבר כיפרה על ה'עשה'. וללא תשובה קודמת – 'זבח רשעים תועבה'. תוס' עפ"י הגמרא). יש מי שכתב שאינה מכפרת אלא על עשה בשגגה (זבח תודה). ואין הדבר מוסכם (ע' שפת אמת).

ב. כנוצר, לדברי רבא אין בעלים על קרבן הקרב לאחר מיתת בעליו, הלכך היורש אינו בעלי הקרבן. ואולם הסיקו לעיל (ו) שמ"מ מכפר עליו מקופיא. ולדברי רב פינחס בריה דרב מרי – נראה שמכפר לו מקיבעא (ערש"י; חזו"א).

דף ח

יג. א. מהן החומרות המיוחדות את החטאות דלהלן; חטאת חלב, חטאת נזיר וחטאת מצורע?

ב. האם אפשר ללמוד חטאת עבודה זרה מחטאת חלב? חטאת 'עולה ויורד' משאר חטאות?

א. מבואר בגמרא שאין ללמוד חטאות אלו זו מזו ב'מה מצינו'; שיש לפרוך (לחומרא) מה לחטאת חלב שכן מכפרת על חייבי כרת. חטאת נזיר וחטאת מצורע – שכן יש עמהן דמים אחרים, שלא כחטאת חלב. חטאת חלב וחטאת מצורע (ועוד חטאות) – אין להן שאלה, שלא כחטאת נזיר. חטאת חלב וחטאת נזיר אינם בדלות, שלא כחטאת מצורע שהדל מביא עוף במקום בהמה. חטאת מצורע – טעונה נסכים. (ע' מלאכת יד"ט).

ב. מבואר בגמרא שלמדים חטאת עבודה כוכבים מחטאת חלב לפסול בשינוי קדש, שכן שניהן באים על חטא שדינו בכרת.

חטאת 'עולה ויורד' נלמדים ב'מה הצד' מחטאת חלב וחטאת נזיר ומצורע (שכאשר תפרוך מה לחטאת חלב שכן כרת, תאמר בשבועת ביטוי ובשמיעת קול, או: מה לחטאת חלב שכן אינה באה בדלות, תאמר בעולה ויורד – חטאת נזיר ומצורע יוכיחו. מה לאלו שכן יש עמהם דמים אחרים – חטאת חלב תוכיח. וחזר הדין. ומחטאת חלב ונזיר לבד אי אפשר ללמוד – שכן אינם בדלות. ומחטאת חלב ומצורע אי אפשר – שכן אינם בשאלה, תאמר בשבועה שישנה בשאלה. עפ"י רש"י ותוס').

דפים ח – ט

יד. א. קרבן פסח ששחטו בשאר ימות השנה, לשמו או שלא לשמו – מה דינו?

ב. מותר הפסח, כגון שעברה שנתו או עבר זמנו – מה דינו?

א. פסח בשאר ימות השנה ששחטו לשמו (לשם בעליו או לשם אחרים. ע' פסחים סא) – פסול. שחטו לשם אחד מן הקרבנות – דינו כשלמים, וטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, כפי שדרשו חכמים מן המקראות (ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים; אם כשב; וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר), כמפורש בסוגיא. א. עשאו 'לשמו ושלא לשמו' – מסקנת הגמרא בפסחים שכשר. ויש אומרים שלרבי מאיר פסול (ע' בפירוט בפסחים נט-ס. ועע"ש לענין שינוי בעלים).

- ב. יש להסתפק בשוחט פסח בשאר ימות השנה לשם חולין, האם נעקר בזה ונכשר אם לאו. ולדעת הרמב"ם שהשוחט פסח בזמנו לשם חולין פסל, מסתבר שנחשבת זו עקירה להכשיר (עפ"י קרן אורה להלן יא:).
- ב. מותר הפסח קרב שלמים; בין שעברה שנתו של הקרבן [וכבר אינו ראוי לפסח לעולם], בין שעבר זמנו, בין עברו שניהם.
- א. אם נדחו בעליו לפסח שני והקרבן ראוי לכך – צריך עקירה, ואם נשחט בסתם הריהו פסח שלא בזמנו ופסול. אבל אחר פסח שני הריהו נעשה שלמים ממילא. ויש דעה אחת (בפסחים עג:) שאפילו בכגון זה צריך עקירה (עפ"י תוס').
- ובעברה שנתו כתבו התוס' (בפסחים ב: ד"ה ורבי) לדברי הכל כשר בסתם, שעברה שנתו היא עקירתו. ויש סוברים שאפילו שחטו לשם פסח כשר, כשלמים ששחטם לשם פסח (עתוס' ותורי"ד פסחים סד. ואין הדבר ברור – ע"ע גליונות קהלות יעקב יומא סג.).
- ב. עברה שנתו, אפילו שחטו בי"ד בניסן – הרי הוא שלמים, שהרי אינו ראוי לפסח (רמב"ם).
- ג. לדעת התוס' (כאן ובפסחים עא), אע"פ שמותר הפסח דינו כשלמים לענין מצוות השלמים כנ"ל, אינו נאכל לשני ימים כשלמים אלא ליום ולילה בלבד. ובדעת הרמב"ם נקטו אחרונים (קרן אורה; מנחת חינוך קמב, בקומץ המנחה) שגם לענין זמן אכילתו דינו כשלמים.

דף ט

- טו. מה דין חטאת–חלב באופנים הבאים:
- שחטה לשום חטאת של חטא אחר.
 - שחטה לשום חטאת שאינה באה על חטא, כגון חטאת נזיר, מצורע, חטאת הנשיאים.
 - שחטה לשום קרבן חטאת 'עולה ויורד'.
 - שחטה במחשבה שיתכפר בה אדם שכבר מת.
 - שחטה בה אדם שחייב חטאת של חטא אחר.
 - שחטה בה אדם שחייב חטאת שאינה באה על חטא (כנ"ל).
 - שחטה בה אדם שחייב חטאת על טומאת מקדש וקדשיו.
- א. אמר רב (רבא): חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, או לשם חטאת עבודת כוכבים – כשרה (וי"א אף עלתה לשם חובה. ע' במובא לעיל ז). ורב אחא בריה דרבא אמר משמו: פסולה.
- א. הרמב"ם פסק לפסול. ודוקא כששחט חלב לשם דם וכיו"ב, אבל חלב לשם חלב אחר – כשר (פסח"מ טו, שגגות ג. וע"ע לעיל ז). ובפסקי הרי"ד משמע שפסק להכשיר (כפי שהעיר המהדיר שם).
- ב. חטאת נזיר לשם חטאת מצורע וכד' – נראה שגם זה תלוי בשתי הדעות הנ"ל (עפ"י חזון איש. ונראה לכא' שחטאת נזיר לשם חטאת חלב – פסולה).
- ב. שחטה לשם חטאת שאינה באה על חטא, כגון חטאת נזיר ומצורע (ולכאורה נראה שה"ה לשם חטאת יולדת) – פסולה, שחטאות אלו דומות לעולות, והרי כאן שינוי קדש.
- כן הסיקו בסוגיא על פי מה שהוכיחו שאין לדרוש זאת תורת החטאת – תורה אחת לכל החטאות. ואולם ישנה דעה שלפי רבי שמעון למדים דרשה זו. ולפי זה נראה שכשרה, וכמו שאמרו בתחילה בשם מבוג. (עתוס').

ג. שחטה לשם חטאת טומאת מקדש וקדשיו; רבא נסתפק בדבר, שמא נחשב שינוי קדש מפני שזו קבועה וזו ב'עולה ויורד', או שמא כיון ששניהם ב'כרת' אין זה שינוי. ואילו לפי רב אחא בנו ודאי פסולה, ולדבריו רבא לא נסתפק בדבר זה.

משמע שהשוחט חטאת חלב לשום חטאת דשמיעת קול ושבועת ביטוי, אפילו לדעה ראשונה פסולה, שהרי אינן קבועות ואין שם כרת.

ד. שחטה שיתכפר בה אדם שכבר מת – כשרה, שאין כפרה למתים והרי זה אינו 'מחויב כפרה כמותו', הלכך אין בזה פסול ד'שינוי בעלים'.
להרמב"ם – לא עלתה לחובתו.

ה. שחטה שיתכפר בה אדם אחר המחויב חטאת – פסולה משום 'שינוי בעלים'.

ו. חשב שיתכפר בה אדם המחויב חטאת נזיר, חטאת מצורע וכד' – כשרה, שהרי זה כשוחט על מי שחייב עולה, שאינו בגדר 'מחויב כפרה כמותו'.

ז. חשב שיתכפר בה מי שמחויב קרבן עולה ויורד – ספק (רב אחא בריה דרבא – משמו). ועלה ב'תיקו'.
ומשמע לכאורה שלשם המחויב חטאת ד'שמיעת קול' או ביטוי שפתיים – כשרה, שהרי אין זה בכרת וגם אינה חטאת קבועה.

דף י

טז. מחשבות פסול בקדשים (שינוי קדש; שינוי בעלים; 'חוץ לזמנו' ו'חוץ למקומו') – מה דינן באופנים דלהלן?

א. חשבן בשחיטה בלבד.

ב. חשב בשחיטה לעשות הזריקה או הקטרת החלבים בפסול, (אבל השחיטה עצמה היתה במחשבת הכשר).
ג. חשבם בשעת עבודות הקרבן – ואכלו.

א. חשב בשעת השחיטה על השחיטה מחשבת 'חוץ לזמנו', 'חוץ למקומו' או לשם אדם אחר – כשר. ואילו בשינוי קדש – פסול בחטאת ובפסח. ובשאר הזבחים – כשר ולא עלה לחובה.
כמובא למעלה, ברמב"ם משמע שגם בשינוי בעלים פסול. וכבר תמחו עליו מסוגיתנו, והסברים שונים ניתנו לשיטתו.

ב. חשב בשחיטה לעשות הזריקה או ההקטרה בפסול; –
במחשבות 'חוץ לזמנו' ו'חוץ למקומו' – פסול.

בשינוי בעלים, חשב על הזריקה – פסול. על ההקטרה – כשר.

בשינוי קדש – לר' יוחנן ורב נחמן, וכן הסיק רבה, וכן סייע רב אשי (וכן הלכה) – חישב על הזריקה פסול בחטאת ובפסח, ש'מחשבין מעבודה לעבודה'. ולריש לקיש – כשר. חישב על ההקטרה – לדברי הכל כשר.

א. אין הפרש אם חשב בשעת שחיטה או בקבלה (משנה למלך ועוד).

ב. חשב בשחיטה על קבלה או הולכה לעשותן שלא לשמן – כתבו התוס' שאינו פסול, כיון

שלמדנו ממחשבת פיגול והרי אין מחשבת פיגול אלא במחשב על אכילת אדם או אכילת מזבח. ואילו מדברי הראשונים בחולין (לט) נראה שיש מחשבת פיגול בחושב בשחיטה על קבלה.

ג. בשאר קרבנות שאין מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת, צדד בשפת אמת שאין קיים בהם דין 'מחשבין מעבודה לעבודה' לענין שלא יעלו לשם חובה. ואין כן דעת בעל קרן אורה (יג.). וע"ע מקור ברוך ח"א כא).

ג. המחשב מחשבות פסול באופן שפסל את הקרבן, ואכלו – עבר על איסור אכילת קדשים פסולים. ובמחשבת 'חורץ לזמנו' – נעשה הקרבן פיגול וחייב האוכל כרת גם אם אכלם קודם שעבר הזמן.

יז. האם ניתן ללמוד אשם מחטאת ומפסח לענין פסול 'שלא לשמה' ולשאר דברים?

רבי אליעזר למד אשם מחטאת בהקש (כחטאת כאשם) לענין פסול שלא לשמה. וחכמים חלקו. [ולדבריהם לומדים בהקש זה דבר אחר, כדלהלן].
וב'מה מצינו' אין ללמוד אשם מחטאת – שכן דמה ניתן למעלה, ארבע מתנות על ארבע קרנות, ובאצבע (ובימין, משא"כ אשם לרבי שמעון כשר בשמאל. כדלהלן יא כד-כה). וכן אין ללמוד אשם מפסח – שכן זמנו קבוע. ואין ללמוד משניהם ב'מה הצד' – שכן הצד השווה שבהם שיש בהם צד כרת [ובאים בציבור. תוס'], משא"כ אשם.

יח. מהו מקום מתן הדם במזבח, בחטאת בעולה ובאשם?

חטאת בהמה – מתן דמה (באצבע, ולא בכלי כשאר קרבנות) בעליונו של מזבח כנגד חודה של קרן. וי"א שכשר אף תוך אמה לכאן ולכאן (ע' להלן נג.). ולר' אליעזר בר' שמעון: בגופה של קרן דוקא.
חטאת העוף, עולת בהמה, והאשם – למטה מחוט הסיקרא.
עולת העוף – למעלה מחוט הסיקרא.
ע' פרטים נוספים להלן נב נג.

דפים י – יא

יט. לענין מה הוקשו החטאת והאשם (כחטאת כאשם), ולענין מה הוקשה מנחה לחטאת ולאשם (קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם)?

הקש חטאת ואשם – לחכמים, בא ללמד: מה חטאת טעונה סמיכה ככתוב, אף אשם טעון סמיכה. נחלקו הדעות (לג.). האם אשם מצורע גם כן טעון סמיכה מדאורייתא כשאר אשמות, אם מדרבנן. (וע"ש ברש"י ותוס'). ולענין קבלת דם בכלי הוקש אשם מצורע לחטאת (כחטאת האשם). וכן לענין מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ע' להלן מז: מט.
לרבי אליעזר, הוקשו גם לשאר הלכות: אשם שלא לשמה פסול כחטאת; נכנס דמו לפניו – פסול, כחטאת בהמה.

לרבי אליעזר, אשם שמתו בעליו – במיתה. ומקורו מהקש זה (רש"י תמורה. וע' קרן אורה כאן). עוד צידד בשפת אמת (להלן סו.) שלר"א אשם מכפר על עשה, כחטאת. ולפי זה אם שחטו על מי שאינו מחויב כלום – פסול משום שינוי בעלים, כחטאת (כדלעיל ז.).

הקש המנחה לחטאת ולאשם; מנחת חוטא – כחטאת שכשנעשתה שלא לשמה – פסולה. מנחת נדבה – כאשם שכשרה.

למסקנת סוגיתנו [לרבי שמעון], אין צורך בהקש לפסול מנחת חוטא שלא לשמה, לפי שנאמר בה 'היא'. וכן לרבי אליעזר שפוסל אשם של"ש – לא נאמר ההקש לענין זה. לדברי רבי שמעון, מנחה שקמצה ולא נתן הקומץ בכלי – כשרה, ובלבד שיעבוד בה בימין כזריקת דם החטאת שהיא באצבע ימין. ואם בא לעובדה בכלי – יכול לעבוד אף בשמאל, כאשם. [אבל לחכמים אף כל הזבחים שנעשו בשמאל פסולים].

דף יא

כ. מה דין הזבחים דלהלן?

א. שחט עולה או שלמים לשם חטאת.

ב. שחט עולה או שלמים לשם פסח.

ג. שחט עולה לשם שלמים או לשם אשם.

ד. שחט אשם לשם שלמים או עולה.

ה. שחט שלמים לשם בכור או מעשר.

ו. קרבן פסח ששחטו ב"ד שחרית; לשמו או שלא לשמו.

א-ב. השוחט עולה או שלמים לשם חטאת או לשם פסח – כשר ולא עלה לשם חובה. ולדברי יוסף בן חוני, הנשחטים לשם חטאת ולשם פסח פסולים. וכן אמר רבי אליעזר, שהשוחט קרבן לשם פסח בזמנו (– ב"ד בין הערבים) – פסול, שכן הוא פסול לשם אחרים.

לדברי רבי יוחנן [דלא כרבה], שיטת רבי אליעזר כיוסף בן חוני, ואף בנשחטים לשם חטאת פסל. כן פרש"י. אבל לגרסת רבנו תם לדברי הכל לא חלק רבי אליעזר אלא בפסח.

לרבי שמעון אחי עזריה, עולה [ונראה שה"ה שלמים] שנשחטה לשם פסח פסולה, שכן שחט לשם נמוך ממנה. ואילו שלמים ששחטם לשם חטאת, יתכן שאף עלו לשם חובה.

ג. עולה לשם שלמים או לשם אשם – כשרה ולא עלתה לשם חובה. ולבן עזאי – פסולה, ולא הודו לו חכמים. ולשמעון אחי עזריה, עולה לשם שלמים פסולה ולשם אשם כשרה.

לרבי יוחנן בדעת רבי אליעזר [לפרש"י ולא לגרסת רבנו תם], שהשוחט זבח לשם חטאת – פסול, נראה שהוא הדין לשם אשם, שהרי מקיש אשם לחטאת.

ד. אשם לשם עולה או שלמים – כשר ולא עלה לחובתו. ורבי אליעזר פוסל. ולשמעון אחי עזריה, אשם לשם שלמים פסול כיון שעשאו לשם נמוך ממנו.

ה. שלמים לשם בכור או מעשר – כשרים ולא עלו לחובה. ולשמעון אחי עזריה – פסולים, שהשלמים טעונים מתן ארבע סמיכה ונסכים ותנופה, משא"כ אלו.

ו. הפסח ששחטו ב"ד שחרית, לשמו – פסול. ולבן בתירא כפירוש רבי אושעיא – כשר (דיעבד). (תוס' פסחים קח. וע' קרן אורה כאן ושפ"א להלן יב). אבל למסקנא אמר ר' יוחנן שאף לבן בתירא פסול. (ששנה עליו הכתוב כמה פעמים 'בין הערבים'. רש"י).

שלא לשמו – רבי יהושע מכשיר וכן בתירא פוסל, הואיל ומקצת היום כשר לפסח, הריזה כפסח ששחמו בזמנו שלא לשמו.
הרמב"ם פסק ככן בתירא. והראב"ד והתוס' חולקים.

דף יב

כא. אלו הלכות הוזכרו בסוגיא, הנובעות מן הכללים דלהלן?

א. אין מחוסר זמן לבו ביום.

ב. לילה אין מחוסר זמן.

ג. בעלי חיים נדחין.

ד. דחוי מעיקרא הוה דחוי.

ה. יש דחוי בדמים.

א-ב. כיון שאין מחוסר זמן לבו ביום, לכן אף לדעת בן בתירא שפסח בי"ד קודם חצות אינו ראוי להקרבה כלל, לא לשמו ולא שלא לשמו – אין הוא בגדר 'דחוי' וניתן להפרישו קודם חצות, מפני שראוי להיקרב היום ואינו 'מחוסר זמן' (אביי).
ואפילו בליל י"ד אינו נחשב 'דחוי', מפני שלילה אינו 'מחוסר זמן' (רב פפא).

וכן לענין חיוב 'שחטי חוץ'; כל שראוי לאותו היום נחשב 'ראוי לפתח אהל מועד' אעפ"י שאינו ראוי עתה – שאין מחו"ז לבו ביום. ואולם לענין שחיטת הקרבן בפנים, בדבר האסור באכילה עתה ועומד להתר בו ביום – פסול להקרבה משום 'ממשקה ישראל' (עפ"י מנחות ה ותוס').

בהמה בת שבעה ימים, כיון שהגיע ליל שמיני – נכנסת לדיר להתעשר שראויה להיקדש כבר עתה ואינה בגדר 'מחוסר זמן' (רבי אפטוריקי).

לדעת רבי שמעון (בבכורות כא.) אף מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. ולשיטתו אין חילוק בין שבעת ימים ראשונים לליל השמיני אלא לענין ההתר להקדישו, אבל בכל אופן חלה הקדושה ונכנס להתעשר (עפ"י תוס' להלן קיד:).

כתבו התוס' שמבואר כן בכמה סוגיות, 'לילה אין מחוסר זמן'. ואולם בדעת הרמב"ם כתבו אחרונים שלילה – מחוסר זמן (ע' הל' מחוסרי כפרה ג, ד-ה). ואכן הרמב"ם השמיט דינא דר' אפטוריקי (ע' שפ"א).

נפקותות נוספות בדיון זה – ע' ביומא כט חגיגה ט ומנחות ק.

ג-ה. בהמה של שני שותפים, הקדיש האחד חציה וחזר ולקח חציה מהשותף השני והקדישה – אמר רבי יוחנן: אינה קריבה, שכבר נדחתה מהקרבה (ותרעה עד שתסתאב ויקחו בדמיה אחרת). סובר רבי יוחנן שיש תורת 'דיחוי' בבעלי חיים, וגם בכגון זה שנדחתה מהקרבה בתחילת הקדישה – שדיחוי מעיקרא הוה דיחוי (ואע"פ שלא דחאה בידים. ואעפ"י שבמדה מסוימת בידו לתקן ליקח חציה השני. עתוס'). ואף על פי שלא נתקדשה אלא לדמיה, יש דיחוי בדמים. וכן תמורתה כיוצא בה (שיש דיחוי אף לענין דחיית התמורה מהקרבה. עתוס'). וכן פירש הר' חיים כהן 'יש דיחוי בדמים'.

לפרוש רבנו חננאל אף הדמים נדחים, שאין אומרים תימכר ויביא בדמיה קרבן שהיה בדעתו להקריב (וכיו"ב פירש הרשב"ם בפסחים. ואילו הרמב"ן והתוס' הקשו על פירוש זה).

וכן הפריש קרבן והמיר דת וחזר בו, או שנשתתה וחזר ונשתתה – אמרו בשם רבי יוחנן: הואיל ונדחה – יידחה, שיש דיחוי בבע"ח, ואע"פ שהדחיה נובעת מחסרון בגברא ולא מצד הקרבן עצמו (עפרש"י). ואע"פ שיש בידו לחזור, כגון בהמרת דת.

אבל באופן של דיחוי מעיקרא ובידו לגמרי לתקן – לא הוי דיחוי, כגון שהמיר דת והפריש קרבן וחזר בו (עפ"י תוס'. ועתוס' כריתות ז. ד"ה הואיל).

וכן אכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד שחלב מותר, וחזרו בהן – נדחה (ורבי ירמיה בתחילה נסתפק בדבר).

א. קבל דם מן הבהמה בכלי שיש בתוכו מים, ואח"כ רבה הדם על המים וחזר מראיתו להיות כדם – הואיל ונדחה יידחה, אע"פ שהוא דיחוי מעיקרא. תוס'. וע' במה שהעיר בשפ"א).

ב. נפקותא נוספת בדיחוי בבע"ח, למטמא מקדש עשיר שהפריש קרבן עני שלא כדינו, והעני – הואיל ונדחה מהקרבה בשעת ההפרשה יידחה (ר' אושעיא בדעת ר' אלעזר). ואמרו ששאלה זו שנויה במחלוקת תנאים, ולדעת רבי שמעון בע"ח אינם נדחים, שלכך המפריש נקבה לפסחו וילדה זכר – הולד ייקרב לפסחו. וחכמים חולקים. וכן נחלקו על שני שעירי יוהכ"פ שמת אחד מהם, האם נדחה בן זוגו מהקרבה (עפ"י כריתות כז).

ג. הרמב"ם פסק דלא כר' יוחנן, שאין דיחוי בבעלי חיים ודיחוי מעיקרו – לא הוי דיחוי, הלכך בדין שני שותפים הנ"ל פסק שקרבה (מעשה הקרבנות טו, ד. וע' גם בהל' פסוה"מ ג, כג ובהל' שגגות ג, ח). ואולם לענין מפריש נקבה לפסחו [או לעולה ולאשם] פסק (קרבן פסח ד, ד; פסוה"מ ד, יז; תמורה ד, ד) שהולד נדחה מהקרבה. ויש לבאר שבזה שונה לפי שהדיחוי הוא בגוף הקדושה, ובוה אף בבע"ח יש דיחוי, לא כן במקדיש חציה, אין דיחוי בגוף הקדושה שהקדיש, וכן במת אחד מן השעירים – בזה פסק הרמב"ם שאין דיחוי בבע"ח.

ובעשיר שהפריש קן פסק הרמב"ם (שגגות י, ג) שקרב, לפי שדיחוי מעיקרו לאו הוי דיחוי [גם כאשר הדיחוי הוא בגוף הקדושה] (עפ"י אבי עזרי (תנינא) מעה"ק טו, ד. וע' לקוטי הלכות כריתות כז).

דף יג

- כב. א. מה המשותף והשונה לקבלת הדם ולזריקתו?
- ב. מהי מחשבת פיגול המפגלת את הקרבן, ובאלו עבודות היא חלה?
- ג. האם מחשבת פיגול מפגלת כאשר חשב מחשבת פסול אחרת בקרבן?
- ד. האם יש מחשבת פיגול בטבילת האצבע בדם, בקרבן חטאת?
- א. הקבלה והזריקה, שתיהן עבודות המעכבות כפרה, טעונות כהונה וכלי שרת, ומחשבת שינוי קדש פוסלת בהן.
- ואולם יש הפרש ביניהן; מחשבת פיגול אינה חלה אלא כשחשב על הזריקה, שהיא 'אכילת מזבח', אבל חשב לקבל את הדם חוץ לזמנו – אינו פיגול;
- קבל דם קדשים בחוץ – אינו חייב, אבל זרק בחוץ – חייב (דם יחשב לרבות את הזורק כשוחט).
- קבלוהו פסולים כגון זרים ושתויי יין – אין חייבים מיתה (שאינה 'עבודה תמה'). זרקוהו פסולים – חייבים.

ב. 'מחשבת פיגול' היא מחשבה (דיבור) לעשות אחת מן ה'אכילות' שיש בקרבן – חוץ לזמנה הראוי לה. בין שחשב על אכילת מזבח, כגון זריקה, שפיכת שיריים (כדתניא להלן מד:), והקטרת אימורים, בין שחשב על אכילת אדם, לאכול בשר הקרבן חוץ לזמנו, אבל חשב על הקבלה וכד' לעשותה חוץ לזמנה – לא פיגול. יש ראשונים שנראה מדבריהם שהשווה על מנת לקבל הדם חוץ לזמנו – הרי זה פיגול (ע' רז"ה וחי' רמב"ן חולין לט; פירוש הראב"ד לתו"כ ויקרא ד; צו ת. ופרשו אחרת סוגיתנו. ע' בפירוש זר סביב על הרמב"ן חולין).

ואין מחשבת פיגול חלה אלא כשחשבה באחת מארבע עבודות הקרבן המעכבות – שחיטה, קבלה, הולכה (מלבד לר' שמעון) וזריקה. אבל חשב בעת שפיכת שיריים או ההקטרה – אין כאן 'פיגול'. ברש"י ור"ג מעילה (ז). מבואר שדין זה, שפיכת שיריים, היה בספק לרב אסי בתחילה. והתוס' שם פרשו בע"א. לדברי רבי שמעון, אין פיגול בקרבן שאינו ניתן על מזבח החיצון, כשלמים (שהוא מקור דין פיגול). ומודה רבי שמעון לפסול אלא שאין האוכלו ב'כרת' כפיגול (רבי יוסי ברבי חנינא).

ג. כל שלא קרב המתיר כמצוותו – אין חל דין פיגול, כגון חטאת ששחטה במחשבת 'שלא לשמה' או שלמים במחשבת 'חוץ למקומו' בנוסף למחשבת פיגול – אין כאן תורת 'פיגול'. ואם כי הקרבן נפסל – אין האוכלו ב'כרת'.

ד. לפי מסקנת הסוגיא, בחטאות חיצוניות אין טבילת אצבע מפגלת, ואף על פי שצריך לעשות מעשה ללקיחת הדם [ואם קוף נתן על ידו – אינו מועיל] – היות ולא נאמרה טבילת אצבע בפירוש, אין זו עבודה חשובה לחול בה דין 'פיגול'. ואולם בחטאות פנימיות – טבילת אצבע מפגלת [מלבד לרבי שמעון שסובר אין פיגול בקרבן שאינו ניתן על מזבח החיצון], כיון שהוא דבר המפורש בה וגם מעכב. ולעולם טבילת אצבע אינה מתפגלת – שאם שחט ע"מ לטבול אצבע למחר – אין כאן פיגול, שהרי אין כאן מחשבת 'אכילה'.

כתב המשנה-למלך (ועוד) שבדבר זה אין מחלוקת. ובקרבן אורה וזבח תודה צידדו בדעת הרמב"ם שטבילה מתפגלת, לפי שנידונית כהזיה על המזבח.

דף יד

כג. החושב מחשבות פסול בעבודות דלהלן, האם פסל את הקרבן?

א. בהולכת הדם לזורקו על המזבח.

ב. בהולכת דם חטאת הפנימית להזותו.

ג. בהולכת בזיכי לחם הפנים לאחר סילוקם.

א. מחשבה פוסלת את הקרבן בהולכת הדם, שהיא אחת מארבע עבודות המתירות את הקרבן. רבי שמעון מכשיר, לפי שאפשר לקרבן בלא הילוך (משנה יג. וסתמי משניות דלא כרבי שמעון, ע' להלן כט: [דמייירי שם גם בפסח וקתני 'הלך']).

ב. מחשבת פסול פוסלת בהולכת דם חטאת פנימית, בין מחשבת 'שלא לשמה' בין מחשבת 'חוץ לזמנו' או 'חוץ למקומו'. ואפילו רבי שמעון מודה בזה, שבחטאות הפנימיות אי אפשר בלא הילוך. [ואע"פ שפסול, לא חל דין 'פיגול' לחיוב כרת – לדעת רבי שמעון שכל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין בו משום פיגול].

ואולם לדברי רבי אלעזר בר"ש שבין האולם ולמזבח – צפון, וכשר לשחיטת קדשי קדשים, הרי לשיטת ר' שמעון לא תועיל מחשבה לפסול אלא מפתח האולם ולפנים, אבל מחוץ לאולם היות ויכול לשחוט שם, אין ההולכה שבאותו מקום נצרכת ולכך אינה פוסלת.

ג. מחשבת פסול בהולכת בזיכין – פוסלת, מפני שהם מתירים את הלחם באכילה כדם המתיר את הקרבן. ואולם לדעת ר' שמעון שהולכה שאינה נצרכת, אין מחשבה פוסלת בה – אין מחשבה פוסלת בתוך ההיכל, כי שם אין ההולכה הכרחית מפני שיכול להעתיק השולחן עד קצה ההיכל. ואם ננקוט שקדושת היכל ואולם – אחת היא, אף באולם אין מחשבה פוסלת. ואם נסבור כרבי יהודה שאמר רצפת עזרה מקדשת – אין מחשבה פוסלת מפתח האולם ולחוץ, שהרי כשר להקטיר שם הלבונה על הרצפה. ולפי זה אין מחשבה פוסלת אלא בחלל פתח האולם. ואת"ל תוך הפתח כלפנים – אין מחשבה מועלת אלא בכדי הושטת ידו מהפתח אל רצפת העזרה. ואת"ל הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה – אין מחשבה פוסלת כלל. אבל לחכמים לעולם מחשבה פוסלת בהולכה, הגם שאפשר לבטלה.

עוד על מחשבת פסול בסילוק בזיכין – ע' במנחות יג.

כד. האם הפעולות דלהלן הינן בגדר 'עבודה' והאם כשרות בור?

א. שחיטת קדשים.

ב. שחיטת פרה אדומה.

ג. הולכת הדם.

ד. הולכת אברים לכבש.

ה. ראית נגעים.

א. אביי סבר שהשחיטה עבודה היא. אמרו לו רבה ורב יוסף: שחיטה לאו עבודה. ומכל מקום לדברי הכל כשרה בור (שלא אמרה תורה 'כהונה' אלא מקבלה ואילך).

ב. שחיטת פרה אדומה – תרצו אליבא דרבה ורב יוסף שאינה 'עבודה' ואף על פי כן אם שחט זר – פסולה משום שנאמר בה אלעזר הכהן [ולפי שכתוב בה 'חוקה' – מעכב].

ג. ההולכה היא עבודה מעבודות הקרבן, הגם שאפשר לבטלה. ואולם רב חסדא אמר להכשירה בור (ונסתייע מהכתוב וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם והלויים מפשיטים). והקשה רב ששת מדברי המשנה שפוסלת. ואמרו רבה ורב יוסף לתלות זאת במחלוקת רבי שמעון ורבנן, שלדברי ר"ש שאין מחשבה פוסלת בהולכה, כמו כן כשרה בור ולחכמים פסולה. והסיק עולא בשם ר' אלעזר שהולכה בור פסולה אפילו לר' שמעון. וכן קיימא לן. והוא הדין להולכה בשמאל וכדו'.

ד. הולכת האברים לכבש הינה עבודה שאפשר לבטלה (שהרי יכול להפשיט ולנתח אצל המזבח, ואין ההולכה מחויבת), וגם אינה מעכבת הכפרה, ואעפ"כ צריכה כהונה (והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה. וכן טעונה בגדי כהונה, כדלהלן לה.).

ה. ראית נגעים אינה עבודה אבל צריכה כהונה, ככתוב.

דפים יד – טו

כה. מה דין הולכת הדם והזאתו באופנים הבאים?

א. הולכה שלא ברגל.

ב. הושיט הכשר את הדם ונתנו לפסול להוליכו.

ג. נשפך הדם מן הכלי על הרצפה ואספו.

ד. הוליך זר והחזיר, ושוב הוליכו הכהן.

ה. הוליכו כהן והחזיר, וחזר והוליכו זר.

ו. הוליך בכיוון נגדי למזבח – וחשב מחשבת פסול.

ז. הוליך בכיוון נגדי והחזיר לכיוון המזבח במחשבת פסול.

ח. הושתת היד כדי להזות הדם, שנעשתה במחשבת שלא לשמה.

ט. היה מזה, וכשיצא הדם מתחת ידו קודם שהגיע למזבח חשב מחשבת פסול.

י. היה מזה, ונקטעה ידו עד שלא הגיע דם לאויר המזבח.

א. עולא בשם ר' יוחנן אמר: הולכה שלא ברגל – לא שמה הולכה, שאין 'הולכה' אלא אם זו ברגליו, ואפילו מעט. אבל אם לא הוליך ברגליו כלל, כגון ששחט קרוב למזבח והושיט הדם בידו כשגופו עומד, או נמסר הדם מכהן לכהן עד המזבח ללא הליכה – הרי חיסר עבודה ומעכב בכפרה. וכן לאידך גיסא, המוליך שלא ברגל בפסול מחשבה או זרות – לא פסל.

בהעברת הדם מכהן לכהן שצריך שינודו קצת, יש אומרים שכולם נדים (ע' לקוטי הלכות פסחים

סד). ואולם בראשונים מ' שאפילו אם כהן אחד בלבד ינוד – די (עפ"י רבנו יהונתן ומאירי שם ועוד).

יש מי שצדד לחדש בדעת הרמב"ם שלפי המסקנא אם שחט סמוך למזבח באופן שאין צורך

בהליכה ברגל, או אם שחט בריחוק אבל מסר לחברו וחברו לחברו – הרי זו הולכה כשרה.

ורק אם זרק ממרחק אינה 'הליכה' מפני ששינה מן הדרך (ובת תורה).

נסתפקו בגמרא בהולכה שלא ברגל, האם אפשר לתקן ע"י החזרת הדם והולכתו ברגל. ופשטו ממשמעות

דברי רבי יוחנן שאין לו תקנה. והשיבו על כך מדברי המשנה.

וקיימא לן שיש תקנה ע"י החזרה והולכה ברגל.

ב. קבל הכשר ונתן לפסול; כיון שנוקטים הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה, הרי הושתת הכשר לפסול אינה

הולכה, וצריך להחזיר הדם לכשר, למקומו הראשון, ולהוליכו שוב. [ומשמע בגמרא שאם שמה הולכה,

אין צריך להחזיר הדם אלא בא הכשר אל הפסול ומקבל ממנו את הדם ומקריבו למזבח].

ולפי מה שצדדו שהולכה שלא ברגל אין לה תקנה – הרי נפסל הדם בהושטה לפסול. מלבד אם הפסול

עמד בכיוון נגדי מהמזבח, שאז ההושטה לו לא פסלה.

ג. נשפך הדם מן הכלי על הרצפה ואספו – כשר. [ולפי מה שרצו לומר בתחילה שהולכה שלא ברגל אין לה

תקנה, אין כשר אלא אם לא נתקרב הדם למזבח בשעה שנשפך, כגון שנשפך במקום מדרון ונזל לכיוון

הנגדי, או שהיה הדם סמיך ולא נתפשט ממקום שפיכתו או שנשפך לגומא].

ד. הוליכו זר, נחלקו בני רבי חייא ורבי ינאי האם יש תקנה עתה ע"י החזרה והולכת כהן, אם לאו.

פסק הרמב"ם (פסולי המוקדשין א, כז) שפסול ואין לו תקנה.

ה. הוליוכו כהן והחזירו וחזר והוליוכו זר; רב שימי בר אשי רצה לתלות שאלה זו בנידון הקודם – האם ההליכה הראשונה היא הקובעת או האחרונה. ורבא אמר שכאן לדעת הכל פסול, הואיל ולאחר שהרחיקו הלא צריך להביאו, הלכך אם הוליוכו עתה זר – פסול. וסברא זו, רצו לתלותה במחלוקת רבי אליעזר ורבנן במהלך במקום שאין צריך להלך. אולם אביי הוכיח מברייטא שלדברי הכל נחשבת ההולכה שלאחר ההחזרה הילוך הנצרך, הלכך פסול. (וכן פסק הרמב"ם).

ו. הוליוך את הדם לצד חוץ מהמזבח, במחשבת פסול [או ע"י אדם פסול. כ"מ בגמרא] – לא פסל, שאינו 'הילוך הצריך'.

כן מפורש בברייטא בדברי רבי אליעזר. ולפרש"י אין חולק עליו בדין זה. ואולם הרמב"ם נקט שחכמים חולקים, ופסק כמותם (פסוה"מ יג, ט). והראב"ד השיגו.

ז. הוליוך חוץ למזבח והחזירו למזבח במחשבת פסול; בתחילה רצה רבא לתלות נידון זה במחלוקת חכמים ורבי אליעזר. אבל הסיקו על פי לשון הברייטא שאפילו רבי אליעזר פוסל בזה, שהריזה 'הילוך הצריך'. (ורק לרבי שמעון כשר שסובר אין מחשבת-פסול פוסלת בהולכה מפני שאפשר לבטלה).

ח. הושטת יד להזאת דם החטאת במחשבת פסול; בתחילה תלו שאלה זו במחלוקת רבנן ורבי שמעון במשנתנו, ואולם במערבא (וכן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע) דחו זאת, כי מחלוקת ר"ש ורבנן אינה אלא בהולכה ממש, אבל בהושטת היד לזרוק – ודאי פסולה. ויש גרסא אחרת: ודאי אינה פסולה (מפני שההושטה נטפלת לזריקה, והוא לא חשב על הזריקה. ואולם אם מחשבתו על הזריקה – ודאי פסל. עפרש"י).

ט-י. רבי ירמיה שאל מרבי זירא, נקטעה יד המזה לאחר שיצא הדם מידו, ואמר לו: פסול (וזהה... ונתן...). שכל עוד לא הגיע הדם למזבח לא נשלמה ההזאה. ומבואר בגמרא שכמו כן מחשבת פסול פוסלת עד הגעת הדם למזבח. (ופשוט שכן הדין בכל זריקת הדם. עתוס').

פרק שני; דפים טו – טז

כו. א. אלו אישים ואופני עבודה פוסלים ומחללים אותה?

ב. אלו מן הפסולים אסורים באכילת קדשים ואלו מותרים; אלו כשרים לשרת בבמת יחיד ואלו פסולים?

א. האישים והאופנים הפוסלים את העבודה משעת קבלת הדם ואילך; זר, אונן [מלבד כהן גדול שמקריב אונן], טבול יום, מחוסר כפורים, מחוסר בגדים, שלא רחץ ידים ורגלים, ערל, טמא, יושב, עומד על גבי כלים / ע"ג בהמה / ע"ג רגל חברו. וכן בעל מום ושתוי יין מחללים עבודה, כמפורש בתורה. קבל בשמאל – פסל. רבי שמעון מכשיר.

א. כתב הרמב"ם (ביאת מקדש ו, ו) אדם שיש בו מום שאינו פוסל בבהמה, אם עבד – לא חילל, אעפ"י שלוקה.

ב. פרוע ראש, אעפ"י שאם עבד דינו במיתה – אינו מחלל עבודה (סנהדרין כב: ודעת המקשה שם שמחלל. עתוס').

ב. הטמא והערל אסורים באכילת קדשים (ע' ביבמות ע-עא), וכן אסורים להקריב בבמה. הוזר אסור באכילת קדשים ומותר להקריב בבמת יחיד בשעת התר הבמות (כגדעון ומנוח ושמואל שהקריבו בבמה). האונן אסור באכילת קדשים [קל וחומר ממעשר. ואפילו כהן גדול המקריב אונן אסור לאכול]. ובבמה – אין הדבר ברור אם מותר לשרת אם לאו. בעל מום מותר באכילת קדשים ואסור בבמה. יושב – אוכל קדשים וכשר בבמה. וכן מחוסר בגדים ושאינו רחוק ידו"ר אוכלים בקדשים וכשרים בבמה. וכן שתוי יין אינו חייב בבמה (ערמב"ן ויקרא י'). נראה שהוא הדין לעומד על גבי דבר אחר – כשר בבמה (עפ"י חזו"א).

כז. א. מנין שזר ואונן אסורים לעבוד במקדש, ומנין שאם עבדו חילול עבודתם?

ב. האם ניתן ללמוד חילול עבודה בזר משאר הפסולים?

ג. האם ניתן ללמוד חילול עבודה באונן משאר פסולים?

א. הוזר מזהר שלא לעבוד מזהר לא יקרב אליכם. [וחייב מיתה בעבודות מסוימות. ע' בפירוט בסנהדרין פב-פד וביזמא כז].

מקור הדין שמחלל עבודה; לוי תני מוינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו – יש לדרוש (מיתור 'בני ישראל'): על בני ישראל להינזר מעבודה כדי שלא יחללו. ודבי רבי ישמעאל תנא: קל וחומר מבעל מום שאוכל ומחלל עבודה, זר שאינו אוכל – ודאי מחלל [ועושים 'יזכיה' מאונן]. או אפשר שיש ללמוד מיושב [תלמיד חכם, הכשר לעדות מיושב]. או מיושב ומאחד מן הפסולים: בע"מ, טמא או אונן.

האונן מנוע מלעבוד ואם עבד חילל, מומן המקדש לא יצא ולא יחלל (-הכהן הגדול) – הא הדיוט שלא יצא, ועבד – חילל. רבי אלעזר אמר: מתשובת אהרן למשה הן הקריבו... יש ללמוד שאילו היו מקריבים באנינות – היה הקרבן נפסל וטעון שריפה. דבי ר' ישמעאל תנא: אזהרה לאונן יש ללמוד מהן הקריבו – משמע שאסור לכהן הדיוט להקריב באנינות [אבל אין ללמוד משם חילול לדעה זו, כי י"ל שאף אם היו מקריבים באנינות לא היו צריכים לשרוף]. וזה שמחלל עבודה יש ללמוד ב'קל וחומר' מבעל מום זר וטמא (וטבו"י. תוס') או מיושב (ת"ח), או מיושב ואחד מאלו.

נראה שהאונן אסור בלבישת בגדי כהונה שנאמר בהם לכבוד ולתפארת, כשם שאסור בתפלין שנקראו פאר. [ולפי דעות הראשונים שאסור בתפלין מהתורה, נראה לכאורה שהוא הדין בבגדי כהונה אסור מדין תורה, אלא שיש להקשות על כך מסוגית הגמרא] (ע' באר יצחק יו"ד לב ד"ה ולפי"ז וד"ה ועדיין. ויל"ע בכהן גדול שלובש בגדי כהונה ומקריב באנינות, האם כמו"כ מותר בתפלין כענין הואיל ואשתרי אשתרי).

ב. אין ללמוד זר מהפסולים דלהלן; –

מה לבעל-מום שכן עשה בו קרב כמקריב, שהמום פוסל גם בבהמה כמו באדם.

מה לטמא שכן מטמא.

מה לבעל מום וטמא שכן לא הותרו בבמה.

מה לאונן שכן אסור במעשר.
מה ליושב שכן פסול לעדות. ואולם מיושב תלמיד חכם שכשר לעדות, צדדו שאפשר ללמוד. או שמא יש לפרוך מה ל'שם יושב' שפסול לעדות.

לימוד זר מבע"מ ואונן – לדעת רב סימא בריה דרבא ניתן ללמוד, כיון שאין מקור לכך שאונן פסול בבמה, ועל כן אין פירכא על לימוד זה. אבל סתמא דגמ' נקט (ואולי גם רב משרשיא סבר כן) שאין ללמוד משניהם, שכן פסולים בבמה.
לימוד זר מבע"מ ויושב – ניתן ללמוד ב'צד שוה'.

ג. אין ללמוד אונן מהפסולים דלהלן; –
מה לבעל מום שכן עשה בו קרב כמקריב.
מה לזר שכן אין לו תקנה.
מה לבעל מום זר שכן לא הותרו מכללן, תאמר באונן שהותר בכהן גדול.
מה לטמא שכן מטמא.

לימוד אונן מבע"מ זר וטמא ב'צד שוה' – אמרו שאפשר ללמוד. אך העלו אפשרות (ואולי זו דעת רב משרשיא) שיש לפרוך: מה לשלשתם שכן לא הותרו מכללן בכהן גדול בקרבן יחיד, תאמר באונן שהותר בכללו בכהן גדול אפילו בקרבן יחיד. ודחו שעכ"פ מצינו גם בטומאה שהותרה מכללה בציבור.
מבואר בתוס' שכל זה אמור לחכמים הסוברים בעל מום ששימש באזהרה ולא במיתה, אבל לרבי – יש לפרוך מה לשלשתם שכן במיתה.
ועוד כתבו שצריך להוסיף 'טבול יום' לילפותא, כי בלאו הכי יש לפרוך מה להגך שכן פסולים בפרה.
אונן מיושב ומאחד משאר הפסולים – אפשר ללמוד.

דף טז

כת. מה דינה של הקרבת קרבן באנינות או בטומאה, בקרבן יחיד ובקרבן ציבור, בכהן הדיוט ובכהן גדול?
אונן אסור בהקרבת קרבן יחיד או קרבן ציבור (כן הסיקו בגמרא, כשאלת רבא בר אהילאי על רבא).
ודוקא כהן הדיוט, אבל כהן גדול מקריב באנינות (ואף הוא אסור באכילת קדשים כשהוא אונן).
טומאה הותרה / דחויה בקרבן ציבור, בין בכהן גדול בין בהדיוט, אבל בקרבן יחיד – אסורה (ומחללת) לעולם, בין בכה"ג בין בהדיוט.

דף יז

כט. א. מנין לטבול-יום שאם עבד – חילל?
ב. טבול-יום ששימש במקדש או אכל תרומה – מה דינו? מה דינו של הקורח קרחה בראשו או משחית זקנו, לענין עבודה?
ג. טבול-יום ומחוסר-כיפורים, מי משניהם חמור יותר?

- ד. מה תלוי ומה אינו תלוי בשאלה האם 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי' אם לאו?
ה. מה דינם של אונן, טבול-יום ומחוסר-כפורים בשריפת הפרה?
- א. תניא רבי סימאי: רמז לטבול-יום שאם עבד חילל; ...לנפש לא יטמא... קדשים יהיו... ולא יחללו – אם אינו ענין לטמא [שנלמד מוינזור...], תנהו ענין לטבו".
כתבו התוס' שאפשר ללמוד טבול יום שמחלל עבודה מיושב או מבעל מום ועוד אחד מהפסולים ב'צד השוה'.
- ב. טבול יום ששימש במקדש – דינו במיתה בידי שמים ('חילול' 'חילול' מתרומה).
וכן טבו"י שאכל תרומה – דינו במיתה (רש"י ותוס'). ויש חולקים (ע' חרשי הנצי"ב, בדעת הרמב"ם).
מבואר בסוגיא שקורח קרחה ומשחית זקנו, אינו מחלל עבודה ותמזהו על דברי הרמב"ן (ראה יד, א) שכתב שיתכן שמחלל (ע' יד דוד ועוד).
- ג. טבול יום ומחוסר כפורים, בכל אחד מהם יש חומר שאין בחברו [ולכך אין ללמוד זה מזה]; טבול-יום פסול בתרומה, ולא מחוסר-כפורים. מאידך, מאידך מחוסר כפורים הריהו מחוסר מעשה לטהרתו, הבאת כפרתו, ואילו טבו"י יטהר ממילא בהערב שמש.
עם זאת מחוסר כיפורים טומאתו קלושה משל טבו", מלבד למ"ד מחוסר כפורים דוב (הוא הדין למצורע ויולדת וכו') – כזב, שכל עוד לא הביא כפרתו דינו כאילו לא טבל.
- ד. בסוגיתנו אין מפורשת נפקותא מעשית בנידון 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי', רק אמרו שאם דומה לזב [וכן סובר רבה], אין ללמוד חילול עבודה לטבול יום ממחוסר כפורים וטמא, כי שניהם מחוסרים מעשה. אבל אם לאו כזב דמי – אפשר ללמוד, שאע"פ שמחוסר כפורים מחוסר מעשה, אך טומאתו קלושה. ולענין שאלת כשרותו של מחוסר כפורים לשרוף הפרה, אמרו בגמרא שאין הכרח לתלותה בנידון זה, שיתכן אפילו אם כזב דמי – כשר לשרוף, שכשהכשיר הכתוב טבול יום בפרה, הכשיר בכל הטומאות, אף באותן שמחוסר כפרה.
- רש"י פירש שלדעת הסובר 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי' (וה"ה לשאר מחוסרי כפרה) – מחוסר כפורים שאכל קדשים דינו בכרת. ואם נגע בהם עושה 'ראשון' ו'שני' כשאר טמאים. ולדעת הסובר 'לאו כזב דמי' – אין דינו בכרת ואינו עושה ראשון ושני.
והתוס' חולקים וסוברים שלדעת כולם יש בו חיוב כרת כשאוכל קדשים, כשם שאם נכנס למקדש דינו בכרת. ואינו עושה ראשון ושני אלא פוסל במגעו ותו לא.
והביאו בשם הר"ר חיים נפ"מ בשאלה זו לענין אכילת מחוסר כפורים קרבן פסח הקרב בטומאה, שאם הוא כזב – אינו אוכל, ואם לאו – אוכל (וכן מבואר בכריתות י. וע"ע בתוס' להלן לב:). וכן נפקא מינה לענין טומאה דחוייה בציבור.
- ה. שרפת אונן את הפרה – כשרה. (רש"י: מפני שהפרה קדשי בדק הבית היא. תוס': 'קל וחומר' מטבול יום שאסור בנגיעת תרומה ומותר בפרה).
שרפת טבול יום – כשרה. ודוקא טבו"י של טומאת מת או שרץ, אבל בטומאה היוצאת מגופו – מחלוקת, כדלהלן.

התוס' צדדו שחכמים גזרו על טבול יום בטומאה דאוריתא [ומה שהיו מטמאים את הכהן השורף, היינו רק בנגיעת אחיו הכהנים].
 שרפת מחוסר כיפורים; לתנא קמא – כשרה וליוסף הבבלי – פסולה (יתכן ונחלקו אם מחו"כ דוב כזב דמי. ויתכן שלדברי הכל כזב דמי ואעפ"כ הכשירו הכתוב, כאמור).
 הרמב"ם פסק כתנא קמא.

דף יח

ל. מה הדין במקרים דלהלן?

- א. מחוסר בגדים, שתוי יין, ושלל רחויץ ידים ורגלים – ששימשו במקדש.
 - ב. כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט, או להפך.
 - ג. כהן שעבד בייתור בגדים.
 - ד. עבד בבגדים מרושלים (=גדולים ממדתו ונגררים בקרקע).
 - ה. עבד בבגדים מסולקים (=קצרים ומוגבהים).
 - ו. בגדים ישנים, שחוקים.
 - ז. בגדים מלוכלכים או קרועים.
 - ח. מכנסים שאין חוטיהם כפולים ששה ושזורים.
- א. מחוסר בגדים ששימש במקדש – חילל עבודה. ואפילו עבודות שאינן מעכבות כפרה כגון נתינת אש על המזבח – אם עשאן מחוסר בגדים, פסולות (וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם – בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. ולהלן כד: מבואר (ע"ש בפרש"י) שלכך כתוב 'הקריבו בני אהרן הכהנים את הדם' – בכיהונם. וצ"ע).
- באותן עבודות שהורחב חייב עליהן מיתה (– וריקה הקטרה וניסוך – שהן 'עבודת מתנה' ו'עבודה תמה') – גם הוא חייב מיתה, שהרי הוא כזר.
- שתוי יין, ושאינו רחויץ ידים ורגלים – מחללים עבודה כמחוסרי בגדים (חקת עולם לגזרה שוה).
 דינם במיתה כזר (ע' סנהדרין פג: ורש"י כאן, ובנצי"ב; משנה למלך ביאת מקדש ט, י; שעה"מ כלי המקדש י, ד). והרמב"ם פסק מחוסר בגדים ששימש – לוקה, ושאינו רחויץ – אינו לוקה.

מחוסר בגדים שבא אל ההיכל ולא עבד, לדברי ריצב"א (בתוס' יומא ה:): חייב מיתה. ויש חולקים (ע' שעה"מ כלי המקדש י, ד בדעת הרמב"ם; רמב"ן ל"ת עג ובפר' שמיני).
 ושתוי יין, כתב בספר שער המלך (י, ד) שלפי דעת הרמב"ם שמחוסר בגדים אינו חייב מיתה בביאה ריקנית, הוא הדין לשתוי יין, שאעפ"י שלא נאמר בו 'שירות', הלא למדנו גזרה שוה שתוי יין ממחוסר בגדים.

ב. כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט, או להפך – עבודתם פסולה (ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח... – בכיהונם, לימד על כה"ג שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד, עבודתו פסולה; וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים – בכיהונם, מכאן לכה"ג שלבש בגדי כה"ג ועבד, עבודתו פסולה).

ג. כהן שלבש שני מכנסים, שני אבנטים וכד' – עבודתו פסולה, שדין יתר כחוסר (וחייב מיתה. רמב"ם כלי המקדש י, ה).

ד. עבד בבגדים מרושלים; לדעת שמואל כשר בדיעבד, ולרב – פסול. וגם לדבריו אם העלם ע"י אבנט עד שאינם נגזרים על הקרקע – כשר.

ה. עבד בבגדים מסולקים (= מוגבהים); אם היו קצרים ממש – עבודתו פסולה. ואם היו כמידתו אלא שהגביהם ע"י אבנט – לשמואל כשר ולרב פסול.

א. הרמב"ם פסק כרב (כלי המקדש ח, ד. וכן סתמא דגמרא להלן לה. מקשה לפי דעה זו – כדברי התוס' שם).
ב. בהרמת הבגד ללא אבנט – אין נקרא 'חסר' (עפ"י לקוטי הלכות פסחים ספ"ה).

ו. עבד בבגדים ישנים ושחוקים – עבודתו כשרה.
בתרומת הדשן, כתב הריטב"א (יומא יב) שאף לכתחילה אפשר בשחוקים.

ז-ח. עבד בבגדים מטושטשים (רש"י: בטיט) או מקורעים; במכנסים שאין חוטיהם כפולים ששה ושזורים – עבודתו פסולה.

וכבר עמדו על דברי הרמב"ם המוקשים, לענין בגדים קרועים – ע' בשו"ת רדב"ז 'לשונות הרמב"ם' צא; שו"ת משיב דבר ח"ב צט ועוד.

לא. א. מה נלמד ממשמעות המלה בד שנאמרה במכנסי הכהנים?
ב. לא יחגרו ביוזע האמור בספר יחזקאל, כיצד?

א. בד – דבר העולה מן הקרקע בד בבד (=לבדו, קנה יחיד מכל גרעין. רש"י), והיינו בוץ – פשתן.

ב. האבנט לא יהא חגור במקום זיעה – למטה מן המתנים (מקום שנכפל ונופל שומן הבטן) או למעלה מאצילי הידים (שהזרוע מונחת על הצלעות, ומזיע), אלא כנגד אצילי ידיהם (=כנגד המרפק. רש"י).

דף יט

לב. הכהן המשרת במקדש באופנים דלהלן, האם אסור משום 'תור בגדים' או משום 'חציצה'?

א. כריכת גמי על המכה.

ב. כריכת צילצול קטן; בגד פחות משלש על שלש, או יותר.

ג. שיערה נמצאת סמוך לבשרו.

ד. רוח בין הבשר לבגד; כינה; עפר; אבק עפר; ידו המוכנסת לתוך חיקו.

ה. תפלין.

א. כריכת גמי על המכה מותרת [ואפילו בשבת, שאין שבות במקדש. ובלבד שאינו מהדקו כדי להוציא דם שאסור מדאוריתא], אך לא באופן שחוצץ בין ידיו לכלי שעובד בו (עפ"י רש"י והרמב"ם. ולהראב"ד מותר).

ב. כריכת צלצול קטן; רבי יהודה בנו של רבי חייא אוסר (משום תור בגדים (רש"י). ויש שפרשו משום חציצה). רבי יוחנן מתיר שלא במקום בגדים (ובלבד שאינו חוצץ בין ידיו לעבודה (ערש"י והרמב"ם). ולהראב"ד מותר בכל אופן, כיון שהוא פחות משלש על שלש).

פרשו בגמרא [לדברי רבא]: דוקא צלצול שהוא חשוב על אף קטנותו, אבל בגד אחר פחות משלש על שלש אצבעות – אין בו יתור בגדים כל שלובשו שלא במקום בגדים כגון על האצבע ושלא במקום עבודה, שאם כן הריהו חוצץ (עפרש"י ורמב"ם).

יש בו שלש על שלש – יש בו משום יתור בגדים וחציצה. מלבד לדעת רבי יוחנן ללשנא קמא, אין יתור בגדים שלא במקום בגדים. ואין הלכה כן.

בחזו"א צידד שאפילו ארוך מאד, אם אין ברחבו שלש – מותר. 'צריך עיון'.

ג. נימה תלושה – חוצצת. מדולדלת (– מנותקת מן הבגד ועדיין תחובה בו. רש"י) – ספק.

ד. נכנסה רוח בין בשרו לבגד – ספק. וכן נסתפקו בבית השחי כאשר הבגד רחב ואינו מהודק על בשרו.

כינה מתה – חוצצת. חיה – ספק.

עפר – ודאי חוצץ. אבק עפר (שאינו מורגש לו. ערש"י) – ספק.

הכנים ידו לתוך חיקו – ספק.

כל הספקות, פסק הרמב"ם להחמיר בהם (ולענין בית השחי – ע' כס"מ ורש"י). ואולם אם עבר

ועבד אינו מקריב קרבן אחר, שמא עבודתו היתה כשרה. ובחציצה ודאי – חילל עבודה, ונראה

שדינו כעובד ללא בגדים שחייב מיתה ביד"ש (מנחת חינוך צט, טז).

ה. תפלין יש בהן משום חציצה, ולכן אין יכול לעבוד עם תפלין של יד. אבל תפלין של ראש אפשר להניחן

בין ציץ למצנפת. (ואין בתפלין משום 'יתור בגדים'. ואולם הכהנים בעבודתם פטורים מלהניח, שהעוסק

במצוה פטור מן המצוה).

מפשטות לשון רש"י נראה לכאורה שלדעת הסובר לילה לא זמן תפלין, יש בתפלין משום יתור בגדים, שהרי

בלילה אין בהן מצוה ואי אפשר להחשיבן כגופו. והתוס' ועוד חולקים.

לג. א. מצות קידוש ידיים ורגלים כיצד?

ב. מתי צריך לקדש? לכמה זמן מועיל הקידוש?

ג. מה הדין כאשר עבד ללא קידוש?

ד. האם כשר לקדש או לשרת על ידי סמיכה?

א. קידוש ידיים ורגלים; עומד ומניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על"ג רגלו השמאלית,

ומקדש. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מניח שתי ידיו זו על"ג זו ועל גבי רגליו זו על"ג זו (וחברו סומכו שלא

יפול) ומקדש.

א. הלכה כדעה ראשונה.

ב. קידוש בישיבה; כשם שבשאר עבודות שעשאן מיושב חילל עבודה, כך גם לענין קידוש –

מעכב (מנ"ח ק, יא). נראה כוונתו שאם עבד בקידוש זה – חילל עבודה.

ב. הכהן צריך לקדש ידיו ורגליו בגשתו לשרת בקדש, לאחר שלבש בגדי כהונה. ואפילו בעבודה שאינה

מעכבת כפרה, וגם בעבודות הנעשות בלילה – צריך לקדש.

לדברי רבי נצרך לקדש אף בתחילת היום (בגשתם – גישה של שחרית גישה חדשה היא, שהרי יש כאן

מערכה חדשה. רש"י), גם אם הוא עסוק בעבודה מקודם [שהלינה פוסלת לקידוש ידיים ורגלים, ודין זה

מדברנן כדלקמן]. ורבי אלעזר ברבי שמעון חולק וסובר שכיון שקידש ידיו ורגליו מתחילת עבודה, אפילו מיכן ועד עשרה ימים אין צריך לקדש (בבאם). ואפילו עובר מעבודה לעבודה.

פסק הרמב"ם הלכה כרבי (ע' הל' ביאת מקדש ה). והסמ"ג (עשין קעה) פסק הלכה כראב"ד, ותמהו אחרונים על דבריו.

ביאה ריקנית [למזבח] אינה צריכה קידוש.

יש מהראשונים שסוברים שבביאה ריקנית להיכל חייב מיתה מי שאינו רחוק ידיים ורגלים (עתוס' יומא ה: מריצב"א, ותוס' סנהדרין פב). ויש חולקים (כ"כ המפרשים בדעת הרמב"ם). ויש אומרים שאפילו אזהרה מהתורה אין בזה (עפ"י רמב"ן).

כהן גדול ביום הכיפורים מקדש עשר פעמים, בעת החלפת בגדיו, כמפורש במסכת יומא.

ג. העובד ללא קידוש ידיים ורגלים חילל עבודה (גזרה שוה חקת עולם ממחוסר בגדים), ודינו במיתה בידים שמים (ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו).

ד. לדברי תנא קמא, עמידה מן הצד, כלומר על ידי תמיכה, אינה 'עמידה'. ולר' יוסי בר' יהודה – עמידה. הלכה כתנא קמא.

דף כ

לד. א. כהן שקדש ידיו ורגליו בלילה וממשיך לעבוד ביום – האם צריך לקדש שוב?
ב. מים שבכיוור (שאינו משוקע בבור) שעבר עליהם לילה – האם נפסלו ב'לינה'?
ג. כהן שיצא מן העזרה וחזר, או הוציא את ידיו והחזירן – האם טעון קידוש ידיים ורגלים? קידש מבחוץ, מהו?

ד. כהן שנשמא ונטהר וחזר לעבוד – האם צריך לקדש ידיים ורגלים?
ה. במה והיכן מקדשים ידיים ורגלים לעבודת הפרה?

א. כהן שקדש ידיו ורגליו בלילה; לדברי רבי, מקדש שוב בעלות השחר אפילו הוא ממשיך לעסוק באותה עבודה. ואמר אביי שדין זה הוא מדברנן (גזירה שלא יזלוזלו בלינה. רש"י). וכיון שכך, אם קדש לתרומת הדשן הנעשית לפנות בוקר – אין טעון לקדש שוב כשעלה השחר. ולרבא, לרבי צריך לקדש שוב אפילו בכגון זה.

בימים שתרמו את הדשן מחצות או באשמורה הראשונה, כתב המאירי שגם אז מועיל הקידוש למחרת. ואולם בקרן אורה ובשפת אמת ועוד אחרונים כתבו שאין מועיל אלא בתרומת הדשן הסמוכה לשחר (וע' בספר חזקוני דעה יומא כב).

לדברי רבי אלעזר ברבי שמעון מועיל הקידוש מיום אחד לחברו. ורבי יוחנן – לדברי רבא – ראה דבריו של ראב"ד"ש רק בתחילת עבודה, כלומר כשמקדש לצורך עבודת היום כתרומת הדשן. אבל קדש לעבודה של אתמול – אין מועיל ליום שלמחרת.

הלכה כרבי בסוף עבודה, שאם קידש לעבודת אתמול טעון קידוש בבוקר, אבל קידש לתרומת הדשן – אין צריך (וכדברי ר' יוחנן. רמב"ם ביא"מ ה,ה).

- ב. מים שבכיוור; לדברי רבי הסובר לינה מועלת לקדוש ידים ורגלים (כלומר, הכהן צריך לקדש יו"ר בבקר) – ודאי נפסלים המים בלינה. ואילו לראב"ר ש נסתפק אילפא, האם נפסלים מי הכיור בבוקר. ולדעת רבי ירמיה [שלא כפי שמסר רבי יצחק בר ביסנא], חזר אילפא ופשט שלראב"ר ש לא נפסלו.
- א. הרמב"ם פסק כדעה ראשונה, שנפסלו המים בלינה. ולכך עשה בן קטין מוכני (= גלגל) לכיור לשקעו בבור, שלא יהיו מימיו נפסלים.
- ב. מבואר מדברי הגמרא שאפילו היה הכיור משוקע עד סמוך לעלות השחר והעלהו, כיון שעלה השחר נפסלו המים [שלא כלענין קידוש שאין לינה מועלת באופן זה לאביי]. לפרש"י (בד"ה אלא לאביי) הטעם הוא משום שלרבי פסול המים בלינה הוא מדאורייתא. ואולם התוס' (בד"ה מאי) נקטו שאף פסול לינה במים מדרבנן.
- ג. כהן שיצא חוץ לעזרה, נסתפקו בגמרא האם טעון בחזרתו קידוש ידים ורגלים, ואפילו ננקוט שלינה (= לילה שעובר) אינה מועלת לקידוש, שמא ביציאה יש הסח הדעת וטעון קידוש. ואולם בהוצאת ידים בלבד אין טעות קידוש ידים ורגלים.
- א. בכל ספק יש להחמיר, ואם עבר ועבד – אין לפסול עבודתו מספק (רמב"ם). ומשמע מהרמב"ם שהספק הוא אף לרבי [שהלכה כמותו] (אחרונים).
- ב. בירושלמי (יומא ב,א) מבואר שלרבי אלעזר בר"ש שאין לינה פוסלת, אין יציאה פוסלת. דלא כתלמוד דידן.
- ג. יצא בשעת עבודה ולא שהה בחוץ אלא מעט – כתבו התוס' שעבודתו כשרה. [ויש מצדדים בדעת רש"י והרמב"ם שאין חילוק בדבר].
- יצא והסיח דעתו ממש – בחזרתו ודאי טעון קידוש (עפ"י זבח תודה). יש מי שכתב שבאופן זה אינו טעון קידוש אלא מדרבנן, שמדאורייתא אין צריך לקדש אלא בגישה של שחרית (עפ"י קרית ספר). ויש סוברים שטעון קידוש מדאורייתא ואם לא קידש חייב מיתה ומחלל עבודה (ע' מנחת חינוך קו).
- ד. יצאו המים מן העזרה – כתבו התוס' שאינם נפסלים. ויש שכתבו שרש"י חולק על כך.
- יצא להטיל מימיו – טעון קידוש ידים ורגלים, מפני שנתלכלכו ידיו ורגליו.
- אם שמר על ידיו בנקיות – י"ל שאין צריך לקדש אלא מדין יציאה (מנחת חינוך קו,ד). ודנו האחרונים האם שייך קידוש לידים בלבד או לרגלים בלבד, או ליד אחת (ע' במפרשים כאן; מג"ה קו,ד יא, טז; אור החיים תשא; שו"ת שבט הלוי ח"ה קונט' הקדשים לט).
- קידש ידים ורגלים בחוץ ונכנס ועבד – עבודתו פסולה. [וכן אם קידש בעזרה מכלי חול. וכן אם רחץ במערה במים הכשרים לטבילה, ועבד – עבודתו פסולה].
- א. י"א על פי הירושלמי שהקידוש צריך להעשות דוקא בין אהל מועל והמזבח, משוך כלפי דרום, שמקום הכיור מעכב. וי"ח לענין עיכוב.
- ב. נראה שכהן שלא קידש, אפילו טבל כל גופו במקוה – עבודתו פסולה.
- וכן אם הסיך את רגליו וטבל, כיון שהסיח דעתו לא עלתה לו טבילתו במקום קידוש. ואפשר שדין זה האחרון תלוי בספק הגמרא. וצ"ע (ע' זבח תודה).

ד. כהן שנטמא ונטהר, נסתפקו בגמרא שמא טעון קידוש משום הסח הדעת. ודוקא אם נטמא סמוך לשקיעת החמה, אבל נטמא גופו זמן מרובה לפני הערב שמש – ודאי הסיח דעתו וטעון קידוש. נטמאו ידיו בלבד (בטומאה דרבנן, כגון שנגע בבשר פיגול) – מטבילן ואין צריך לקדש.

ה. קידוש ידים ורגלים לעבודת פרה אדומה; רבי חייא בר יוסף אמר: מקדש בכלי שרת בפנים, ויוצא. רבי יוחנן אמר: אפילו בחוץ ואפילו בכלי חול ואפילו במקידה של חרס.

דף כא

לח. א. האם ניתן לקדש ידים ורגלים בתוך הכיור עצמו?
ב. מה דינם של מי הכיור כאשר הכיור לא היה משוקע כל הלילה בתוך מקוה המים או המעיין, והיה משוקע בו בעלות השחר?
ג. מה דין המים כאשר הכיור לא היה משוקע בעלות השחר בבור?
ד. האם מעלים בלילה את הכיור המשוקע בבור?
א. נסתפקו בגמרא האם אפשר לקדש בכיור עצמו אם לאו, שנאמר ממנו – ולא בתוכו. וניסו להוכיח שכשר, ודחו.
פסק הרמב"ם שאין מקדשים בתוכו, ואם עשה כן ועבד – לא חילל.

ב. כיור שלא היה משוקעים מימיו בבור בשקיעת החמה או ברגע כלשהו במשך הלילה – כשר לקדש ממנו לצורך עבודות הלילה, או לעבודת האברים (שדינם להיפסל בלינת סוף הלילה אם היו חוץ למזבח) שלמחרת, כל שבשעת עלות השחר היה הכיור משוקע. אבל אם בא לעבוד בעבודות ה'מתירים', כגון זריקת הדם, קומץ וכד' – רבי חייא בר יוסף פוסל. ורב חסדא ורבי יוחנן מכשירים.
מסתבר שהלכה כמותם. וכן משמע ברמב"ם (ליקוטי הלכות).

ג. המים הנמצאים בכיור מחוץ לבור בסוף הלילה, כלומר בזמן עלות השחר – נפסלים בלינה. [ולעיל (כ)]. נסתפקו בדבר לדעת רבי אלעזר בר"ש. ולדברי רבי ירמיה אליבא דראב"ש כשרים. אבל אין הלכה כראב"ש אלא כרבי הפוסל בלינה].

ד. לדעת רבי יוחנן אין להעלות את הכיור בלילה אלא לצורך תרומת הדשן, ומיד לאחר מכן חוזר ומשקעו. והטעם, כדי שיהיו נזכרים לשקעו קודם עלות השחר, שלא ייפסלו (כפרש"י). ולרב חסדא – לא גזרו בכך ואין מצוה לשקעו כל הלילה אלא לפנות בוקר קודם עלות השחר, שלא ייפסלו.
צריך עיון מדוע הרמב"ם השמיט המצוה לשקעו, והלא הלכה כר' יוחנן כנגד רב חסדא (זבח תודה).

דף כב

לו. א. האם כשר לקדש ידים ורגלים מכלי אחר מלבד הכיור? האם כשר לקדש מכנו של הכיור?
ב. האם יש שיעור למים שבכלי לקידוש ידים ורגלים?

ג. מה דינם של טיט הנדוק / הנרוק ; דבר שתחילת ברייתו מן המים; מי פירות; מי מקוה (שאינם מים חיים) – לענין טבילת הטמא; נטילת ידיים; קידוש ידיים ורגלים?
ד. אלו הלכות נאמרו בטיב המים הכשרים לרחיצת קרבי הקדשים?

א. אפשר לקדש מכל כלי שרת (ורחצו... ירחצו – לרבות כלי שרת). אבל לא מכנו של הכיור (וכנו נחשת – לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר). וכן לא מכלי חול (ממנו – למעט). קידש מכלי חול ועבד – עבודתו פסולה (כ:).

א. לכתחילה מצוה לקדש מן הכיור דוקא (רמב"ם). וי"ח. (וערמב"ן תשא).
ב. נראה שכל כלי שרת שאינם עשויים בשביל תוכם, אין מקדשים מהם, כדין כנו של כיור (זבח תודה).

ב. צריך שהכלי שמקדשים ממנו יהא מכיל מים שאפשר לקדש בהם ארבעה כהנים (ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו).

יש אומרים שצריך שיתן מים בכמות זו בפועל. ויש סוברים אפילו אם רק בתחילה היתה שם כמות זו, אבל לא בשעת כל קידוש וקידוש.
נקב בדופני הכיור ותחב שם כלי קטן (של קודש. זבח תודה) שהמים עוברים דרכו (אפילו לא חיברו בריתון אלא תחבו בדופנו. כן צידד ב'זבח תודה') – כשר לקדש ממנו אפילו אינו מכיל רביעית מים. כפרש"י. ולפירוש התוס' כשר ליטול מים מן הכיור בכלי קטן ולקדש ממנו.

ג. טיט הנדוק / הנרוק; אם פרה אינה נמנעת מלשחות ולשתות ממנו – כשר להשלים מי מקוה (אפשר דוקא להשלמת שיעור ולא לכולו או לרובו. וצ"ע. זבח תודה). וכן למי כיור, ולרביעית – לנטילת ידיים (כפרש"י). ואם הפרה אינה שוחה ושותה – אינו משלים.

דבר שתחילת ברייתו מן המים כגון יבחושים אדומים, וכן עינו של דג – מותר לטבול בתוכו.

מי פירות, וכן תמד משהחמיץ, אם נפלו למקוה של ארבעים סאה שלמות, הרי הם בטלים אליו ונעשו כחלק מן המקוה, שגם אם ייחסר אח"כ מן המים עד שנצטרך לצרף אותם כדי להשלים המקוה לשיעור – כשר. ובלבד שיישארו רוב מים כשרים (רבי יוחנן). אבל אינם מועילים להשלים שיעור המקוה כאשר נפלו לתוכו כשהוא חסר. והוא הדין למי כיור. אבל לרביעית – לעולם אינם מועילים להשלים לרביעית (שאין חשוב שיעור קטן כזה לבטלם. רש"י).

מי מקוה כשרים לטבילת טמאים (מלבד זב שטבילתו ב'מים חיים') ולנטילת ידיים. ולענין קידוש ידיים ורגלים – מחלוקת תנאים בדבר (רבי יוחנן); רבי ישמעאל אומר: מי כיור הם מי מעין. וחכמים אומרים: שאר מימיות הם (והלכה כחכמים). וכן אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש: מי מקוה כשרים למי כיור.

ד. אין כשר להדיח קרבי הקרבנות אלא במים, לא ביין ולא במים המזוגים ביין, ולא במים שיש להם שם לווי (תורת כהנים. עתוס') – יצאו מי כיור שיש להם שם לווי. (וע' בחדושי מרן רי"ז הלוי – ויקרא, במה שהעיר מדברי הימים-ב ד, ו' וברש"י שם ובמלכים-א ז, לח). ואין צורך במים חיים דוקא, אלא גם מים מכונסים כשרים.

לז. מהו מקור הדין שהערל שעבד פוסל עבודתו?

אמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו; כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי. וכתוב שם לחלל את בריתי – מכאן שמחלל עבודה, הן ערל לב שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הן ערל בשר. ופרשו (יה:), דין זה גמרא גמירי להו, ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. א. 'ערל לב' – פרש"י לעיל: רשע. ויש אומרים שלא מצינו שפסול אלא המומר לעכו"ם (ע' אחיעזר ח"ג ג). וב'זבח תודה' הסתפק במחלל שבת בפרהסיא. ב. 'ערל בשר' פרש"י: שמתו אחיו מחמת מילה. ור"ת פרש: דוקא אם היה מחויב למול ולא מל מדאגת צער המילה. ורבים מהראשונים חולקים עליו (ע' זבח תודה). ג. ערל שעבד – אינו במיתה (כדלהלן כג:), אבל לוקה הוא כזר (רמב"ם ביאת מקדש ו,ה). וע' אג"מ או"ח ח"ב לג, ב, שלהרמב"ם הערל נכלל ב'בן נכר' מהלמ"מ והרי הוא כזר, אך לא לענין מיתה. ע"ש בבאור הענין. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ה א'תנט). ורש"י והרמ"ה (בסנהדרין פג-פד.) כתבו שאינו לוקה.

דפים כב – כג

לח. א. טמא שעבד במקדש, האם עבודתו כשרה או פסולה?

ב. טמא שרץ, האם שוחטים וזורקים עליו קרבן פסח או נדחה לפסח שני?

ג. רוב הציבור או כהנים שנטמאו בטומאת שרץ, האם עושים את הפסח בטומאה?

ד. האם טמא מת משלח קרבנותיו? ומה דין קרבן פסח שנשחט על טמא מת?

ה. על מה הציץ מרצה ועל מה אינו מרצה?

א. במשנה מפורש שהטמא שעבד במקדש עבודתו פסולה. ואמרו בגמרא בשם זקני דרום, לא שנו אלא בטמא שרץ (או בשאר טומאות כגון זיבה וצרעת), אבל טמא מת – עבודתו כשרה, מתוך שהציץ מרצה בציבור להקריב בטומאת מת לכתחילה, מרצה גם ביחיד בדיעבד. ואילו רמי בר חמא וריש לקיש (וכ"ה לכמה תנאים וכמה סוגיות במסכת פסחים. עתוס') חלקו על שיטתם. א. הלכה כדעת שאר החכמים שגם טמא מת עבודתו פסולה. ב. טמא מת בשביעי שלו; כתבו התוס' שדינו כטמא שרץ ועבודתו פסולה אף לדעת זקני דרום. ואין נראית כן שיטת הרמב"ם.

ב. נחלקו אמוראים (בפסחים ז) האם שוחטים וזורקים קרבן פסח על טמא שרץ [או טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח] שהוא ראוי לאכול בערב. מבואר בסוגיא שזקני דרום סברו ששוחטים וזורקים על טמא שרץ. הרמב"ם פסק שאין שוחטים עליו עד שלא טבל (ביא"מ ב,יב; ק"פ ו,א). ויש שכתב שגזרה דרבנן היא (ע' שער המלך ק"פ ד,ה; קרן אורה).

ג. זקני דרום סוברים שטומאת שרץ אינה נדחית בציבור אלא שולחים פסחיהם על ידי טהורים. ומשמע בגמרא שזהו רק לפי ההנחה ששוחטים וזורקים על טמא שרץ, שהואיל והיחיד אינו נדחה לפסח שני, אין הציבור מקריבים בטומאה. אבל למ"ד אין שוחטים – כיון שהיחיד נדחה לפסח שני, בציבור קרב בטומאה. (אמנם לכתחילה חייבים לטבול שהרי לדברי הכל שוחטים וזורקים על טבול יום דשרץ, אך נפ"מ בדיעבד כשלא טבלו. וע' חזו"א ד,ה).

אולם הרמב"ם, הגם שפסק אין שוחטים על טמא שרץ, כתב שאין נדחית אלא טומאת מת בלבד (ע' הל' ביאת מקדש ד, ט קרבן פסח ז, א. וע' שער המלך שם ד, ה; צל"ח פסחים סט; הקדמת נחלת דוד; מנחת ברוך כא כב; חזו"א ד, ו; אבי עזרי קמא ק"פ ו, א ועוד). ולענין הלכה כתב בחזו"א (ד, ו) שהעיקר כרש"י ותוס' [וגם דעת הרמב"ם אינה ברורה] שטומאת שרץ הותרה בציבור.

כהן שנטמא בשרץ שהקריב קרבן ציבור – ראה בסמוך.

ד. זקני דרום סוברים שטמא מת משלח קרבנותיו, ואף קרבן פסח שאינו ראוי לאכילה בלילה, אלא שלכתחילה מצוה על טמא מת להידחות לפסח שני כדי שיקיים מצות אכילה, אבל בדיעבד אם שחטו עליו את פסחו – קיים מצות הקרבת הפסח. ואולם סתם משנה בפסחים (עתוס') סוברת שאכילת פסחים מעכבת ההקרבה, על כל פנים כשהאדם אינו ראוי לאכילה, כגון טמא. ולכן גם בדיעבד – לא קיים מצוותו (ע"ע בפסחים עח). וכן סובר רמי בר חמא. ואף בשאר קרבנות נקט ריש לקיש שאין טמא מת משלח קרבנותיו. ואין כן הסוגיא דפסחים (סב).

א. הרמב"ם (ביא"מ ב, יב) פסק שטמא מת אינו משלח קרבנותיו. משא"כ טמא שרץ משלח קרבנותיו מלבד קרבן פסח. וע' במנחת חינוך (קסח, ג; 'קומץ מנחה' תפו) שתמה מאין מקורו, הלא מכאן אין ראיה אלא על פסח. וע"ע חדושי הגר"ס. וע"ע בפסחים (סב). והמצורע אינו משלח קרבנותיו (ע' מועד קטן טו–טז). ויש אומרים שהוא הדין בכל טומאה היוצאת מן הגוף (עתוס' שם. וע' מנחת חינוך קסח, ג תפו, ו; מנחת ברוך כב). ב. קרבנות הטעונים סמיכה, אין לטמא לשלחם לכתחילה אלא ימתין עד שייטהר ויהא ראוי לסמוך בעזרה, מלבד טמאים כגון זב שאפשר שלא יתרפא לעולם, עדיף שישלח קרבנו ללא סמיכה (עפ"י תוס' חגיגה ד: ועוד. וע' שעה"מ מעשה הקרבנות ג, יג; פרי יצחק ח"א לב – דף נח ע"ג). ג. מעולת ראיה נתמעט הטמא מן הכתוב ובאת שמה והבאתם שמה – כל שאינו בביאה אינו בהבאה (עפ"י חגיגה ד:). וכן חגיגת הרגל הוקשה לעולת ראיה (עפ"י תוס' פסחים פ. ד"ה אתה, מהירושלמי). ולענין שמחה נראה שמשלחים קרבנם. ובדעת הרמב"ם משמע שאינם חייבים להקריב שלמים ע"י שליח (עפ"י חזו"א או"ח קכד לדף פ).

ה. הציץ מרצה רק על עוון טומאת הקדשים, לא על פיגול ושאר פסולים. ורק על טומאת הדם ולא על טומאת הגוף של האדם המכפר או המתכפר, מלבד טומאת התהום (–טומאה מסופקת שאין ידוע בה אדם) שהציץ מרצה בנוזר ובעושה פסח. ודוקא בטומאת מת (כן שנה רבי חייא בברייתא). ולדעת זקני דרום מרצה אף בטומאת התהום של טומאת שרץ אצל כהן המקריב. ורמי בר חמא נסתפק האם יש ריצוי על טומאת התהום של הכהן המקריב (שאע"פ שהפסח קרב בטומאה, נפ"מ להמשך העבודות אצל אותו כהן, כאשר נודע לו לאחר שחיטה על טומאת התהום. עפ"י תוס').

בסוגיא בפסחים (פ–פא) משמע שנקטו לעיקר שהותרה טומאת התהום לכהן המרצה. וכן פסק הרמב"ם (ביאת מקדש ד, ו). ומשמע שם שהוא הדין אף בקרבנות היחיד, הותרה טומאת התהום לכהן, דלא כדמשמע מפרש"י (עפ"י לקוטי הלכות שם ועוד).

עוד בפירוט בידי טומאת התהום – בפסחים פ–פא.

בציבור, טומאה דחוויה מפני ריצוי ציץ, ואף לכתחילה. ויש דעות שא"צ ריצוי ציץ לטומאה בציבור מפני

שהותרה לגמרי (ע' בסוגית יומא ז; רמב"ם ביא"מ ד,ז). ובציבור מרצה הציץ גם בטומאת הגוף (ערש"י יומא ז.
ד"ה בין ובמהרש"א).
כהן שנטמא בשרץ, האם מרצה בקרבן ציבור – משמע לכאורה בגמרא שרק לדעת זקני דרום אינו מרצה
לפי שה'מכפרין' כמתכפרין, אבל לדין מרצה כבטמא מת (כן כתב בשטמ"ק בדעת רש"י). ולדעת ר"ת גם
לזקני דרום מרצה.
ע"ע בפרטות בפסחים עז-עח.

דף כג

- לט. א. מהו המקור לכך שהעבודה נעשית מעומד, והיושב פוסל עבודתו?
ב. פסולי עבודה דלהלן שעבדו, האם דינם במיתה בידי שמים? ערל, אונן, יושב, זר, מחוסר בגדים, אינו
רחוץ ידים ורגלים, שתוי יין?
א. לעמד לשרת – לעמידה בחרתיו ולא לישיבה. כשהוא אומר העמדים – שנה עליו הכתוב לעכב, לומר
שמחללים עבודה. (לנוסחאות שלפנינו ברש"י, היושב הריהו כור ולכן מחלל. וע' במפרשים).
ב. ערל, אונן יושב – אינן במיתה אלא באזהרה. זר, מחוסר בגדים (או יתר בגדים, או בחציצה. מנ"ח), שאינו
רחוץ, שתוי יין – במיתה [ודוקא ב'עבודות מתנה' ו'עבודה תמה' – זריקה, הקטרה וניסוך. וראה עוד בפירוט
ביומא כו-כו].

דף כד

- מ. מה דין העבודה (מקבלה ואילך) באופנים הבאים:
א. רגלו אחת של העובד על הרצפה ורגלו אחת על כלי או על דבר אחר.
ב. נדלדלה אבן אחת מקביעותה ברצפה, ועמד עליה.
ג. נעקרה אבן ועמד במקומה.
א. רגלו אחת על הרצפה ואחת על כלי וכד'; רואים, כל שאילו יינטל הכלי יכול לעמוד על רגלו אחת ויעבוד
– עבודתו כשרה. ואם לאו – פסולה.
יש מי שכתב לשמוע שאעפ"י שגם ברגל שעל הכלי יכול לעמוד – עבודתו כשרה (עפ"י שפת
אמת שבת צג:). ונראה שאין הדבר מוסכם (ע"ש בשם התבואות-שור ב).
ב. אבן שנדלדלה מקביעותה ועמד עליה; אם אין דעתו לחברה – ודאי חוצצת ועבודתו פסולה. ואם בדעתו
לחברה – ספק (ר' אמי).
ג. נעקרה אבן אחת ועמד במקומה – עלה ב'תיקו' (רבה זושי בשם ר' אמי). ואע"פ שדוד קידש עד התהום וגם
אם נעקרה הרצפה כולה ועבד ללא רצפה – רשאי, כאן שונה שמא אין דרך שירות בכך.
ברמב"ם משמע שמפרש שהכהן עמד על האבן שנעקרה.

דפים כד – כה

מא. א. מה דינן של הפעולות דלהלן שנעשו בשמאל:
קבלת הדם; זריקתו; קמיצה; קידוש הקומץ בכלי; הקטרת הקומץ; הולכת אברים לכבש; (מליקת העוף); חליצה ורציעה.
ב. האם כל העבודות שנאמר בהן 'יד' 'אצבע' 'כהונה' – כשרות בימין בלבד?
א. קבלת הדם בשמאל – פסולה. ור' שמעון מכשיר. (ואין חילוק בין חטאת לשאר הקרבנות. עתוס').
זריקת הדם – פסולה. ולר"ש: בחטאת פסול (באצבעו ונתן...) ובשאר קרבנות כשר.
ישנן דעות במקומות אחרים בגמרא שגם לרבי שמעון פסול בשאר קרבנות, דילפינן מחטאת (ע' בתוס' באורך).
קמיצה בשמאל – פסולה, ואפילו לר"ש. ואין חילוק בין שאר מנחות למנחת חוטא ('יד – יד' ממצורע).
קידוש הקומץ בכלי – פסול. ולרבי שמעון כשר. ויש אומרים שלרבי שמעון אין צריך לקדש הקומץ בכלי כלל.
וצריך שני כהנים לקידוש הקומץ בימין; אחד אוהו הכלי בימינו ואחד נותן את הקומץ בימינו לתוך הכלי (זבח תודה, בבאור דברי רש"י. וע' מנחות ז).
הקטרת הקומץ בשמאל – פסולה (כזריקה). ולרבי שמעון, אם מקטיר על המזבח בידו – פסול כחטאת, ואם בכלי – כשר, כאשם.
הולכת אברים לכבש – כשר. וכך היא נעשית אף לכתחילה, כגון הראש והרגל – הראש בימין והרגל בשמאל.
הולכת הדם כשרה אף בשמאל. ואפשר שלכתחילה יוליד בימין (עתוס').
מליקת העוף בשמאל – פסולה (משנה סח:). ולגרסה אחת (עתוס') ר"ש בברייתא מכשיר.
חליצה ורציעה – נעשות בימין.

ב. רבי יוחנן אמר: כל מקום שנאמר אצבע [וכן 'יד'] או כהונה (כפירוש רבא) – אינה אלא ימין, גורה שוה ממצורע. ודוקא בעבודות המעכבות כפרה, דומיא דמצורע. ולרבי שמעון: דוקא אצבע, אבל כהונה לבד – לא. וכן העבודות שנאמר בהן 'יד' (או 'כף') – בימין.
הלכך, בקמיצה וזריקת דם החטאת נאמר בהן יד / אצבע וכהונה. בקבלה לא נאמר אלא כהונה, וכן בזריקת דם שאר זבחים, ובוזה נחלקו חכמים ורבי שמעון (והוא למליקת העוף. ר"ת). קידוש הקומץ, נלמד לדעת חכמים מיתור 'יד' שבקמיצה (מג"ש דרבא. ולר"ש אינו מיותר).

דף כה

מב. א. קבלת הדם, כיצד?
ב. מה דרשו מולקח הכהן המשיח מדם הפר?
ג. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלת 'אור כל כלי', ומהי מסקנת ההלכה בשאלה זו?
ד. האם הבהמה צריכה להיות תמימה בשעת קבלת הדם וזריקתו? ומה הדין כשעברה שנתה קודם הזריקה?

א. הכהן מקבל במזרק (=כלי שרת) את כל דם הנפש [ולא מדם העור ולא מדם התמצית] הישר מן הבהמה. וצריך ליתן ורידי הבהמה לתוך הכלי, כלומר מעל האויר שכנגד הכלי (רש"י). ואם נשפך על הרצפה או על דבר אחר קודם שנתקבל בכלי, ואספו – פסול. וצריך להגביה סכין השחיטה כדי שהדם לא ינטף מהסכין למזרק. הדם הנשאר בסכין מקנחו בשפת המזרק (החוצה, ולא לתוכו. ערש"י ותוס'. פפ"ד ז'הב). בדיעבד, אם נטף מן הסכין – נראה שבטל ברוב הדם וכשר (זבח תודה).

ב. מדם הפר – מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית. נראה שאפילו דם השותת שאין הנפש יוצאה בו (– 'טיפה המשתחרת') כשר (עפ"י לקוטי הלכות כריתות כב).
מדם הפר – דם מהפר יקבלנו [גורעין ומוסיפין ודורשין]. כלומר, יקבל מן הפר באופן ישיר, ולכך יסמך הורידין לכלי ולא ירחיקם.
דם הפר – ולא מהפר ודבר אחר, כגון שנוטף גם דם מסכין השחיטה.
 ולקח מדם הפר – פר שהיה כבר. כלומר שיישאר בתמותו בשעת הקליחה – הקבלה, כשם שהיה תמים בשעת שחיטה.

ג. בסוגיא דנו אודות אויר כלי שסופו לנוח בכלי ועל אויר שאין סופו לנוח; –
אויר שסופו לנוח – פשוט שהרי הוא כמונח בכלי. ולכן, דם המקלח מצואר הבהמה לכלי, הגם שאינו שותת אלא מזנק הלאה ואח"כ נשפך לכלי – נחשבת זו קבלה ישירה מן הבהמה, כי כבר במצב זה שהדם על אויר הכלי, הריהו כמונח בכלי.
 וכן לענין מי חטאת; מים המזנקים מן ההר אל החבית [המונחת שם שלא לשם קידוש מי חטאת], כבר בעודם באויר שמעליה נידונים כמונחים בתוכה ואינם בגדר 'מים חיים', הלכך אין ליטלם בכלי אחר כשהם במצב זה.
 וכן מים המקלחים מן ההר, ונתן ידו או רגלו על המים כשהם באויר, כדי שיעברו לתוך החבית שלמטה – פסולים, מפני שהווייתם ע"י דבר המקבל טומאה. ואע"פ שלא באו המים ישירות מידו לחבית שהרי לא שתתו מידו לתוכה אלא המשיכו הלאה בזרימתם ונפלו, אע"פ כהיות וכשיצאו מידו הינם כנגד אויר הכלי – הרי כאילו הוא הניחם בכלי באופן ישיר.

ואולם באויר שאין סופו לנוח נסתפקו בגמרא האם נידון כמונח בכלי אם לאו. ונפקא מינה כשהיה מקבל דם במזרק, ובעוד הדם כנגד אויר הכלי ועדיין לא הגיע לבין דופנותיו, נפחתו שולי הכלי (=קרקעיתו) – ספק אם נחשבת קבלה מהבהמה לכלי, שהרי כבר היה כנגד האויר, או כיון שאין סופו לנוח בכלי – אין האויר ככלי, נמצא שלא קיבל עדיין וא"א לאספו מהרצפה.
 ואמרו בגמרא 'אם תמצי לומר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי'. ונקטו הגאונים בכ"מ שהלכה כ'אם תמצי לומר'. וכן פסק הרמב"ם, דלאו כמונח דמי (ע"ע שו"ת חות יאיר קנח בשם תשובת שער אפרים בישוב דברי הרמב"ם בהל' גירושין ה,י).

ד. בשעת קבלת הדם, צריכה הבהמה להיות תמימה. (ולקח הכהן מדם הפר').
 א. בעוף שאין בו דין 'תמים' ורק מחוסר אבר פסול, מובא בשם הגר"ח להסתפק האם נאמר בו דין זה, שאם חסר אבר בשעת קבלה – פסול.

ב. דנו אחרונים אודות מום שנעשה תוך כדי השחיטה, כגון ששחט והפריד את כל הראש מן הגוף (וע' תוספתא זבחים פ"ח; נקודות הכסף יו"ד כד; אחיעזר ח"ג ל,ב; חדושי הגר"ח על הש"ס (חולין), 'בענין מליקה בעוף'; שבט הלוי ח"ד עח).

ג. יש לומר שהמטיל מום בין שחיטה לקבלה, דינו כשאר מטיל מום בקדשים. ואינו ברור (ע' מנחת חינוך רפ"ח רפ"ח, ב).

ואולם בשעת הזריקה אין צורך להיות הבהמה תמימה, ואפילו לא נשתייר ממנה אלא כזית בשר או חלב – זורק את הדם. אבל אם עברה שנתה בין השחיטה לזריקה [שהרי מחשבים שעות בקדשים] – פסול (שה תמים זכר בן שנה... יהיה – כל הוויותיו לא יהיו אלא בבן שנה).
אין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים.
נחלקו הדעות בין המפרשים אם דין ההולכה כדין הקבלה או כדין הזריקה.

דף כו

מג. א. האם הבהמה כולה צריכה להיות בתוך העזרה בשעת השחיטה והקבלה? ומה הדין בדיעבד כשהיתה מקצתה בחוץ?

- ב. בשר או אִמורים של קדשים קלים, שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם – האם נפסל הקרבן בשל כך?
- ג. בשר או אִמורים של קדשי קדשים שיצאו לפני זריקת הדם לדרום העזרה – האם נפסלו?
- ד. האם העובד צריך להיות בתוך העזרה, ובקדשי-קדשים – בצפון, בזמן עבודתו?
- ה. תלה הבהמה באויר העזרה, ושחטה או שקיבל דמה במצב זה – האם עבודתו כשרה?
- ו. נתלה העובד באויר ושחט או קיבל הדם – האם עבודתו כשרה?

א. לכתחילה צריכה להיות הבהמה כולה בתוך העזרה (והביאם לה). בדיעבד, אם היו רגליה בחוץ, כיון שאותו חלק שיצא נפסל משום 'יוצא', הרי הדם או השמנונית של אותו החלק מעורב עם שאר הדם ומתערב עם הדם שבמזרק ופוסלו (ודם פסול אינו בטל ברוב. תוס' עפ"י גמ' עט:) – על כן אין כשר אלא אם חתך את האבר שיצא עד שהגיע לעצם [ולא חתך את העצם – כי אז נפסל משום מום], ואחר כך קיבל את הדם.

א. כן היא שיטת רש"י ותוס'. ואולם הרמב"ם אינו מחלק בין לכתחילה ודיעבד, ולשיטתו בשעת שחיטה צריכה להיות כולה בפנים, ואם היה מקצתה בחוץ – הקרבן פסול. ובשעת קבלה אין צריך אלא שהדם היוצא אוסר, ולכן אם חתך ואח"כ קיבל – כשרה כנ"ל (עפ"י מפרשים). וכתב הראב"ד (פסוה"מ א, טו) שהבשר בכל אופן אסור באכילה.
ב. נראה לכאורה לפרש"י ששער שיצא – כשרה, שאין כאן תערובת דם או שמנונית.

ב. האִמורים העולים על המזבח – נפסלים ביוצא כדין קדשי-קדשים, שהרי דינם להיקטר על המזבח שבעזרה (כן יוצא מהמזבח בסוגיא. ואולם להלן (פס-צ ע"ש. וערש"י גג: ד"ה קדשי קדשים) נחלקו בזה. והרמב"ם (פסוה"מ א, לג) פסק שאינו נפסל).
ואולם בשר קדשים קלים, שמיועד להאכל בכל העיר – נחלקו אמוראים (פס:): כשיצא קודם זריקת הדם, האם נפסל ב'יוצא'. [ובסוגיתנו ניסו להוכיח מן הברייתא שנפסל, ודחו].

ג. בשר או אמורי קדשי קדשים שיצאו לדרום העזרה לפני זריקת הדם – לא נפסלו. וכן הבהמה כולה שפרכסה ויצאה לדרום – כשרה, אלא שצריך לקבל דמה בצפון (רמב"ם פסוה"מ א, יא).

ד. בשחיטה, עמד השוחט בחוץ ושחטה כשהיא בפנים – כשרה. (בן הבקר לפני ה' – ולא השוחט לפני ה' (לב:). ולדעת שמעון התימני (שם) ידיו של שוחט צריכים להיות לפנים מן הנשחט). אבל בקבלת הדם – פסולה, עד שיעמוד המקבל בפנים (לעמד לפני ה' לשרתו). היה ראשו ורובו בפנים – כאילו לא נכנס. ואפילו ציצת ראשו לבדה בחוץ (בבאם אל אהל מועד – עד שיבוא בכולו. רבי זירא). גם בקדשי קדשים, השוחט אינו צריך להיות בצפון דוקא (ושחט אתו על ירך המזבח צפנה – אותו בצפון ולא השוחט בצפון (מת:)). ואף לשמעון התימני, אין ידיו של השוחט צריך להיות בצפון. עתוס' (שם), אבל מקבל הדם צריך להיות בצפון (ולקח – לו יקח (כלומר, יקח עצמו). או מדרשה אחרת כמו שאמרו להלן מת:), ואולם אם ראשו ורובו היה בצפון העזרה ומיעוטו בדרום – כשר.

א. מקום המקבל מעכב אף בדיעבד, כמו מקום העבודה (כמו שאמרו להלן מת: ובתד"ה קבלה).

ב. הכלי צריך להיות בצפון – בקדשי קדשים. וכן בקדשים קלים – בתוך העזרה, אבל אם היה רובו בחוץ ומיעוטו בפנים והדם נתקבל בחלק שבפנים, הגם שלא נפסל ב'יוצא' – אינו כשר (כן כתבו התוס' להלן מזו. לפי תירוצם הראשון).

ה. תלה הבהמה באויר העזרה ושחטה, לרבא (וכן דעת אבוב דשמואל. רש"י) הקרבן כשר מלבד שחיטת קדשי-קדשים שאמרה תורה ושחט על ירך המזבח. אבל קבלת הדם אינה צריכה 'על ירך'. וכן בקדשים קלים, גם בשחיטה אין צורך ב'על ירך'. לאביי, בקדשי-קדשים פסול בין בשחיטה בין בקבלה, שאויר צפון אינו 'צפון'. בקדשים קלים, בין בשחיטה בין בקבלה כשר.

ו. נתלה העובד; בשחיטה כשר ובקבלה פסול, שאין דרך שירות בכך. ואין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים.

דפים כו – כז

מד. מה דין הקרבן במקרים הבאים, לענין הדברים דלהלן: כפרתו וריצוי בעליו; אכילת בשרו; קבלת הדם ו/או זריקתו פעם נוספת בהכשר, במידת האפשר?

א. נתן את הדם על המזבח שלא במקומו הראוי, כגון בעליונו של מזבח במקום בתחתונו, במזבח החיצון ולא בפנימי, או נתן על גבי הכבש, או שלא כנגד היסוד.

ב. כמקרה הקודם, ועשה כן אחד מן האישים הפסולים לעבודה.

ג. כנ"ל במחשבת פיגול, כגון שזרק הדם שלא במקומו הראוי על דעת להקטיר האמורים חוץ לזמנן.

ד. חישוב בשעת שחיטה לזרוק דמו שלא במקומו; כנ"ל כשחישוב לזרוקו חוץ לזמנו.

ה. נתן דם או קומץ על מזבח הפנימי.

ו. נתן קטורת זרה על המזבח הפנימי או החיצון.

א. נתן את הדם על המזבח שלא במקום הראוי לו – לדברי שמואל וריש לקיש (וכן אמרו (לו. כפרש"י) בדעת רבי יהודה. ואולם התוס' (כז:) פרשו זאת לענין מחשבה ולא לענין כפרה) – כיפר, 'שלא במקומו כמקומו דמי' (ואני נתתי לכם על המזבח לכפר – כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים). ואולם הבשר נפסל לאכילה (והאימורים אינם נקטרים. עפ"י א"ש וחזו"א). וגם אם יש דם הנפש בצואר – אינו חוזר ומקבלו, שכבר נעשתה זריקה המכפרת.

התוס' צידדו שאם נתן על הכבש, או נתן בחוץ את הניתנים בפנים, מודה שמואל שלא כיפר. ואולם לבסוף נקטו לומר שאין חילוק בדבר (וכן משמע שנקטו בפשיטות להלן לו. בד"ה וקי"ל). ואולם כשנתן בפנים את הניתנים בחוץ – כבר נפסל הדם מיד בכניסתו להיכל ולא כיפר [כרבי אליעזר. ואילו ר"ש ורבי יהודה חולקים. להלן פב"ג]. והרמב"ם שפסק כשמואל, סתם ולא חילק בדבר וע' זבח תודה. ובשפ"א (פב.) כתב שלדעת רבי שמעון (שם) כיפר אף במקרה האחרון, שלא נפסל מקודם.

ורבי יוחנן אמר: לא כיפר – שלא במקומו לאו כמקומו דמי. ואם יש דם הנפש, יחזור ויקבל ויזרוק. אבל לענין אסיפת הדם מהמזבח כדי לזרוק שוב – מחלוקת תנאים; לדעת תנא דמתניתין, וכן סוברים רבי יוסי ורבי יהודה – לא יאספנו לפי שכבר קלטו מזבח. ורבי שמעון סבר יאספנו. ולרב חסדא בשם אבימי יש לחלק בין שינוי דלמעלה ולמטן שלדעת כל התנאים לא יאספנו, ובין שינוי פנים וחוץ שבוה נחלקו התנאים.

מבואר במפרשים שכבר נחלקו תנאים בשאלת זריקה שלא במקומו כמקומו דמי אם לאו, ושמואל וריו"ח נחלקו בבאור משנתנו ובהכרעת ההלכה.

ב. הפסול לעבודה שנתן את הדם שלא במקומו, אם יש דם הנפש – יחזור הכשר ויקבל ויזרוק, ולא נדחה הקרבן ע"י זריקת הפסול. ואם אין דם הנפש – פסול ולא כיפר.

א. כשהזריקה במקומה, והזרוק טמא [או טהור שחשב מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו] – היה הקרבן נדחה לגמרי ללא תקנה בקבלה נוספת (תוס' עפ"י מעילה ה.). ויש מי שנסתפק גם במחשבת 'שלא לשמה' בפסח ובחטאת. ע' שפת אמת מעילה ה.

ב. הדם שנשתייר במזרק שממנו זרק מקצתו – אינו ראוי לזריקה, שנעשה 'שיריים' ויישפך לאמה (רמב"ם פסוה"מ יד, ב.).

עוד בדיני דחיית הדם הנשאר – להלן לד.

ג. הפסול לעבודה שעבד וחשב מחשבת פיגול – אין מחשבתו מועלת כלום [מלבד בשחיטה שאינו פסול בה], הלכך אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל כנ"ל.

עשה כן הכשר – הקרבן פסול ולא כיפר, והאוכלו אינו ב'כרת'. ואפילו אם ננקוט 'שלא במקומו כמקומו דמי', אך היות והבשר אסור באכילה, נמצא שדבר אחר גרם לאיסורו, וכל כגון זה נתמעט מ'כרת' (ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמים... פגול יהיה – מי שפיגולו גרם לו, יצא זה שאיסור דבר אחר גרם לו איסור אכילתו).

ד. חישב בשחיטה לזרוק הדם בעליונו של מזבח במקום למטה או להפך וכד'; אם חישב לעשות כן בתוך זמנו – כשר.

גם הבשר מותר באכילה. ודוקא לשמואל ולריש לקיש שנחשב זה כ'מקומו', אבל לר' יוחנן

– פסול כשאר מחשבת 'חוי' למקומו' (עפ"י תוס'). ולדעת הר"ר יו"ט (בתוס' כט. ד"ה למקום) גם לרבי יוחנן כשר.

חישב לזרוק כן לאחר זמנו – פסול, ואין בו כרת לאוכלו.
לשמואל, העמידו זאת בשיטת רבי יהודה הפוסל את הזבח במחשבת הינוח לאחר זמן, אבל לדעת חכמים החולקים – כשר, לפי שאין הפיגול גורם איסורו. וכן נראית דעת הראב"ד להלכה (פסח"מ טז, ו ע"ש בכס"מ).

ה. נתן דם או קומץ על המזבח הפנימי – המזבח מקדשם ולא ירדו ממנו.

ו. נתן קטורת זרה (= קטורת שנידבה, שלא התיר הכתוב אלא קטורת הציבור בשחר ובערב) על מזבח הפנימי – מקדש. ע' שטמ"ק שני פירושים; האם מקדש לענין זה שלא ירדו או שאם עלו אח"כ על החיצון – לא ירדו. וע' חזו"א ליקוטים א, ו.

על המזבח החיצון – לא קידש, היות ואינו כלי שרת אלא בנין אבנים (שלא נמשח. רש"י), אין קדושתו חמורה לקדש דבר שאינו ראוי לו כלל.

דף כח

מה. א. מה דינה של האליה ועורה, בכבש ובגדי, בזבחים הנאכלים ובעולה?

ב. המחשב בעבודתו לאכול את האליה או את עורה חוי' לזמנו – מה דין הקרבן ומה דין האוכלו?

ג. באלו אופנים המחשבה מפגלת את הקרבן לענין חיוב כרת לאדם שיאכלנו, ובאלו אופנים המחשבה פוסלת אבל אין 'כרת' לאוכל?

א. בקרבן עולה, האליה ועורה מוקטרים על המזבח כשאר הבשר, בין בכבש בין בגדי [ואין עור האליה כשאר העור המופשט קודם ההקטרה אלא דינו כבשר].
בזבחים הנאכלים; אֵלִית הכבש – מוקטרת על המזבח כמפורש בכתוב. ואילו אֵלִית העז – אינה קריבה. עור האליה בכבש – לדעת שמואל ורב חסדא: קרב כאליה. ולרב הונא אינו כאליה (חלבו האליה – ולא עור האליה. רבא) ונאכל כשאר הבשר. ובגדי עזים לכל הדעות דינו כבשר שנאכל.
הרמב"ם פסק כרב הונא שעור האליה אינו כאליה.

ב. המחשב על האליה או על עורה לאכלם חוי' לזמנו, לפי הדעות ובאופנים שדינם להאכל – הרי במחשבתו חל דין 'פיגול' והאוכלו ב'כרת'.

בכל האופנים שדינם להיקרב על המזבח – באנו למחלוקת תנאים; לדעת חכמים – כשר, שאין מחשבים מאכילת מזבח לאכילת אדם. ולרבי אליעזר הקרבן פסול ודינו בכרת (כן דעת שמואל בבאור משנתנו. ויש סוברים שלר' אליעזר פסול ואין בו כרת. עתוס').

ג. אין חיוב 'כרת' לאוכל את הזבח שנפסל במחשבה אלא במחשבת 'חוי' לזמנו, כשחשב בשעת העבודות המתירות אודות אכילת אדם או אכילת מזבח, שייעשו חוי' לזמנם.
ודוקא בקרבנות שיש בהם מפגל ומתפגל (כשלמים, שבהם נאמר דין פיגול בתורה), ולא בדברים שהם מתירים את עצמם, כגון מנחת כהן ומנחת נסכים.

ודוקא כשקרבנו כל מתיריו בהכשר, שלא היה בו פסול אחר. ושלא ערב מחשבות פסול אחרות [ושאין דבר אחר גרם לו איסור אכילה. כדלעיל כו.] – אבל בכל שאר האופנים וכן בשאר מחשבות פסול, כגון 'חורץ למקומו' או מחשבת 'שלא לשמה' בפסח ובחטאת – פסול ואין בו כרת.

דפים כח – כט

מו. מה דרשו בסוגיתנו מן הכתוב בסדר צו: ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא, וכן מן הפסוק המקביל בפרשת קדושים תהיו?

למסקנא, כך דרש רבא:

האכל יאכל – בשתי אכילות הכתוב מדבר, אכילת אדם ואכילת מזבח.

מבשר זבח שלמיו – מה שלמים מפגלים ומתפגלים, אף כל מפגלים ומתפגלים. לאפוקי דברים שמתירים את עצמם, כנ"ל.

ביום השלישי – זה חורץ לזמנו.

לא ירצה – כהרצאת כשר כן הרצאת פסול, כלומר אינו נעשה 'פיגול' אלא כשקרבנו כל מתיריו – לאחר הוריקה.

המקריב – בהקרבה הוא נפסל ולא בשלישי. כלומר כשחשב בשעת ההקרבה על חורץ לזמנו. ואין מדובר כשנותר ממש בשלישי.

אתו – בזבח הכתוב מדבר, שהוא נפסל ולא הכהן. כן דרש רבי אליעזר. ובן עזאי מיעט מאתו מאחר נדרו, שאינו ב'לא ירצה'.

לא יחשב – לא יערב בו מחשבות אחרות, שאם ערב מחשבות פסול – יצא מידי פיגול. מכאן למחשבות שמוציאות זו מזו. אחרים אומרים: במחשבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. רב מרי שנה: מכאן לאזהרה למחשב בקדשים [וגם לוקה אליבא דר' יהודה].

[המקריב אתו לא יחשב – אין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי להקרבה, ולא בפסולין. רש"י להלן לב. וע"ש ברש"י ובחדו' הגר"ס].

פגול – זה חורץ למקומו.

יהיה – מלמד שמצטרפים זה עם זה (-) הויה אחת לשתייהן, מלמד שחצאי שיעוריהן מצטרפים לפסול את הקרבן), כגון חשב לאכול כחצי זית בחורץ וכחצי למחר.

והנפש האכלת ממנו – מאחד מהם, ואיזה זה חורץ לזמנו [דגמר 'עון' 'עון' מנותר, שדומה לו בז"ב – זמן ובמה].

עונה תשא – ולמדנו נשיאות עוון בגזרה שוה מנותר, שהאוכלו ב'כרת'.

המקרא שנאמר בו 'שלישי' בסדר קדושים מלמד שאין מחשבה פוסלת אלא במקום 'משולש' בדם בבשר ובאימורין.

א. כמה פירושים נאמרו בה: רש"י פרש שאין מחשבת 'חורץ למקומו' פוסלת אם חשב על ההיכל – מקום שאין שם כל השלשה הללו.

ויש מפרשים: אין מחשבה פוסלת אלא במזבח החיצון שיש בו דם בשר ואימורין, ולא בפנימי. והתוס' דחו פירוש זה.

וי"מ: צריך שהעובד יעמוד בעזרה בזמן שחשב, אבל עמד בחוץ ושחט בסכין ארוכה – אינו פוסל. וגם על פירוש זה הקשו התוס'.

והר"י פרש: אין פוסל אלא כשחשב על מקום ששלשתם פסולים בו באותו קרבן שחישב עליו, אבל אם חישב בקדשים קלים לזרוק בירושלים וכיו"ב, כיון שאותו מקום כשר לאכילתם – אינו פוסל. והתוס' הקשו גם על פירוש זה.

וי"מ: צריך שיחשוב על יום השלישי (בשלמים) דוקא – זמן שאפילו אכילת בשר אין בו, אבל ביום השני בשלמים שאינו פסול בכל שלשת הדברים – אין בו פסול 'חוץ לזמנו'. והתוס' דחו פירוש זה.

ב. כתבו התוס' שישנה דעה החולקת על דין 'מקום משולש' (לקמן לו). ויש שמפקפקים בדבר ע' קרן אורה; חזו"א ז,ז. עוד העירו על השמטת הרמב"ם דין זה.

ג. בתחילה דרשו בגמרא קרא דקדושים על מחשב חוץ למקומו ב'אם אינו ענין', והקשו על כך. וערש"י פסחים טז: מנחות יא: ורעק"א.

דפים כט – ל

מז. מה הדין בעירוב מחשבות פסול, באופנים דלהלן:

- א. חשב בעבודה אחת לאכול חוץ לזמנו ובעבודה אחרת חשב לאכול חוץ למקומו או שלא לשמה.
- ב. חשב באותה עבודה לאכול כזית חוץ לזמנו ועל כזית אחר חשב לאכול חוץ למקומו.
- ג. חשב על אותו חלק לאכול חוץ לזמנו ולמקומו.
- ד. חשב לאכול חצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ למקומו.
- ה. חשב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית.

א. חשב בעבודה אחת מחשבת 'חוץ לזמנו' ובעבודה אחרת חשב 'חוץ למקומו', או 'שלא לשמה' בפסח ובחטאת (משא"כ בשאר קרבנות שמחשבת של"ש אינה פוסלת); הקרבן פסול ואין בו כרת למי שאכלו. רבי יהודה אומר: אם מחשבת הזמן קדמה – פסול וב'כרת', ואם המחשבה האחרת קדמה – פסול ואין בו כרת.

ב. עירוב מחשבות באותה עבודה על שני כזיתים; לדברי אילפא, הכל מודים בזה שפסול ואין בו כרת, משום עירוב מחשבות. ולדברי רבי יוחנן גם בזה נחלקו חכמים ורבי יהודה (וכן משמע מדברי רבי בהמשך הסוגיא ע' שפת אמת וחזו"א). וכן נראית דעת רבא, ואילו אביי סובר כאילפא. עחזו"א).

לפירוש התוס', לא אמר אילפא אלא כשחשב באותו סימן, אבל חשב בסימן אחד חוץ לזמנו ובסימן אחד חוץ למקומו [או במליקת העוף, במפרקת ובסימן אחד] – הוי כשתי עבודות למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ולמ"ד מפגלין בחצי מתיר.

עבודה שאינה מורכבת משלבים נפרדים והיא חלה ברגע אחד, כגון קמיצה; לדעת אביי מודה רבי יהודה שאין תופסים את המחשבה הראשונה לעצמה אלא נידון כעירוב מחשבות ולעולם פסול ואין בו כרת, כיון שברגע אחד חלות שתי המחשבות. ודוקא בשחיטה נחלק רבי יהודה לפי שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, וכל מחשבה חלה על חלק אחר [וכן בכל כיו"ב; הקטרת הקומץ והלבונה, או פסיעת פסיעות בהולכה].

למסקנת הסוגיא אין חילוק בין אמר 'כזית כזית' ובין 'כזית וכזית', בשניהם הולך רבי יהודה אחר המחשבה הראשונה (כך דעת רבי. ולכאורה לאילפא ב'כזית וכזית' הוי עירוב מחשבות. ע' שפת אמת וחזו"א).

ג. חשב על אותו חלק לאכלו בחוץ למחר; רבי פשט ללוי שלכו"ע יש כאן עירוב מחשבות, ופסול ואין בו כרת.

התוס' תמחו האם רבא ג"כ יכול לסבור כן.

ד. כחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ – מצטרפים לפסול, ואין בו כרת. ואין הפרש בסדר המחשבות.

ה. לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית – כשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין.

דין תמורת עולה תמורת שלמים; תפוס לשון ראשון – יתבאר בע"ה בתמורה כה.

דף לא

מח. מה דין הקרבן במחשבות פסול דלהלן?

א. חשב לאכול כחצי זית חוץ לזמנו ושוב חשב לאכול כחצי זית חוץ לזמנו.

ב. חישב על שני חצאי כזיתים לאוכלם חוץ לזמנו ועל חצי כזית חוץ למקומו, באופנים הללו [חוץ לזמנו] = ז'; 'חוץ למקומו' = מ'.

ז' ז' מ' מ' ז' ז'; חצי כזית חוץ לזמנו, וכזית – חצי חוץ למקומו וחצי חוץ לזמנו.

ג. חישב שיאכלוהו כלבים למחר; שתאכלוהו האש למחר.

ד. חישב על אכילת פחות מכזית, חוץ לזמנו או חוץ למקומו.

ה. חישב על אכילת כזית ע"י שני בני אדם, חוץ לזמנו או למקומו.

ו. חישב על אכילת כזית ביותר מכדי אכילת פרס.

ז. חישב על אכילת אימורים לאדם, חוץ לזמנו.

א. שתי מחשבות על כחצי זית מצטרפות לפסול ולפגל. [ואפילו בשתי עבודות שונות – מצטרפות, כגון

חשב חצי זית בשחיטה ושוב חשב בזריקה על חצי זית (עפ"י מנחות יג-יד)].

יש להסתפק בשני בני אדם שחשבו, והשני לא ידע ממחשבת הראשון – האם מחשבותיהם

מצטרפות (חדושים ובאורים מנחות ג, י).

ב. דיני מחשבות פסול בשני חצאי כזית חוץ לזמנו וכחצי זית חוץ למקומו, באופנים השונים;

ז' ז' מ' – פיגול וב'כרת' (רבין בשם בר קפרא).

מ' ז' ז' – רב דימי בשם בר קפרא: פיגול וב'כרת' (אבל לדעת רבין פסול ואין בו כרת, שכבר נצטרפה

מחשבת המקום למחשבת הזמן הראשונה והוציאה מידי פיגול. עפ"י רש"י).

ז' מ' ז' – לרבא (ולרב אשי בשם ב"ק. רש"י): פיגול ובכרת; 'ויקץ כישן הפיגול' להצטרף עם האחרון.

לרב המנונא (ולרב דימי ורבין. עפ"י רש"י): פסול ואין בו כרת.

חצי זית חוץ לזמנו, וכזית – חצי חל"מ וחצי חל"ז – לרב אשי בשם בר קפרא: פיגול וב'כרת'. (ושאר

אמוראים חולקים. ערש"י).

ג. חישוב על אכילת כלבים או על אכילת אש למחר – הרי זה פיגול, שכן מצינו שנקראו אלו 'אכילה' בכתוב, ובכלל אם האכל יאכל הם (רבי ינאי). ודוקא כשהוציא בלשון אכילת האש, אבל הקטרה אינה בכלל אכילה [ואם חישוב להקטיר הבשר – כשר לחכמים].

א. חישוב על כחצי זית לאכילת אדם וכחצי זית לאכילת האש – מצטרפים, אעפ"י שהקטרה ואכילה אינם מצטרפים (כ"מ בגמרא).

וכן לאידך גיסא, חישוב על כחצי זית להקטירו וכחצי זית שתאכלהו האש – אינם מצטרפים (עפ"י שפת אמת להלן סה. מנחת חינוך קמד, ב).

ב. חישוב על אכילת אש בדברים שאינם ראויים לאכילת אדם, כגון בפרי הגשרפים – כתבו התוס' (לה. ד"ה באכילת) שאין מועילה מחשבתו לפסול. ויתכן שרש"י (שם) חולק (ע"ע מנחת חינוך קמד, ב).

ד. חישוב על אכילת פחות מכזית חוץ לזמנו או חוץ למקומו – הקרבן כשר.

ה. חישוב על אכילת כזית על ידי שני אנשים; רב אשי (אסי) נסתפק, ואביי פשט שמצטרפים ל'כזית'.

ו. חישוב על אכילת כזית ביותר מכדי אכילת פרס; רבא הסתפק ופשט אביי שמחשבה זו פוסלת, ודחו את הוכחתו.

א. מחשבה סתמית על אכילה מתפרשת בכדי אכילת פרס (עפ"י חדושים ובאורים מנחות ג, י).

ב. פסק הרמב"ם כאביי.

ז. חישוב על אכילת אימורים לאדם; לחכמים כשר. ולרבי אליעזר פסול.

י"א שלרבי אליעזר דין האוכלו ב'כרת'. ויש חולקים. (ע' לעיל כח ובתוס' שם).

מט. מה דין המאכלים דלהלן לענין טומאת אכלין:

א. מאכל כביצה שהוא ראשון לטומאה שנבלל עם כביצה שני-לטומאה.

ב. חזר וחילקם לאחר שנבללו.

ג. חזר שוב ועירבן או שנפלו שניהם על כר של תרומה.

ד. שני חצאי כביצה, אחד נטמא מאב הטומאה ואחד מולד הטומאה, שנצטרפו.

ה. לאחר שנצטרפו, לקח עוד חצי-כביצה שנטמא מאב הטומאה והוסיף עליהם.

א. אוכל כביצה ראשון שנבלל עם אוכל שני – דינם ביחד כראשון לטומאה, כדין החמור שבהם.

ב. חזרו ונחלקו – דינם לטמא אחרים כשני-לטומאה, שהרי עתה בכל חתיכה אין שיעור כביצה אלא בצירוף שני-לטומאה.

ג. חזר וערבן – חזר דינם להיות כראשון.

לפירוש רבנו תם משמע שרק באופן זה שיש מן השני עתה כשיעור ביצה, אבל בלאו הכי דין המאכל כשני לרב המנוגא אעפ"י שיש כביצה בראשון, היות וכבר בטל ממדרגתו להצטרף עם השני שהרי השני צריך להצטרף עמו כיון שאין בו כשיעור. ואין כן דעת רש"י.

אם לא נתערבו ונפלו על ככר של תרומה; אם נפלו בזה אחר זה באופן שלא נגעו שניהם בבת אחת בככר – הרי הוא 'שלישי' ופסול. ואם בבת אחת (אפילו אינם מחוברים אלא נגעו בככר כשהם מפורדים. רש"י ותוס'. וע' גם בספר תורת גטין קכד ובקה"י סוכה כה וטהרות מח, ב) – הרי הככר 'שני' ומטמא אחרים.

ד. שני חצאי כביצה שנצטרפו, אחד נטמא מאב הטומאה ואחד נטמא מראשון – מטמאים כקל שבשניהם. ודוקא כגון זה שהם כשם אחד, והשני לטומאה בא ע"י ראשון (ע' מעילה יז–יח) אבל אב הטומאה עם ראשון לטומאה אינם מצטרפים אפילו לקל, שהאב דבר אחר הוא וגם אינם שווים בשיעורם וגם חלוקים הרבה בטומאתם לענין אדם וכלים (עפ"י חזו"א טהרות א, י).

ה. נטל כחצי ביצה נוסף שנטמא מאב הטומאה והוסיף עליהם; לרבא – נשתנה עתה דינם להיות ראשון, שחזור וניעור. לרב המנונא – נשארו שני.

לדעת ר"ת, אפילו היה באוכל החמור קודם שנתערב כשיעור ביצה, אעפ"כ לרב המנונא בטלה טומאתו החמורה ממנו ע"י צירופו עם האוכל הקל, כיון שאין עתה שיעור כביצה בקל. ולפרש"י, אם היה כביצה באוכל החמור קודם שנתערב – מודה רב המנונא שחזור עתה לטומאתו החמורה.

פרק שלישי; דפים לא – לב

ג. א. מה דינם של זרים, נשים, טמאים – לענין שחיטת קדשים וקבלת הדם?

ב. כל הפסולים שעבדו במחשבת פסול – מה הדין בשחיטה ובקבלה?

ג. האם סמיכה על הקרבן נעשית בטהורים דוקא? ומהו מקור הדין?

ד. מה דינו של טבול יום לענין כניסה למחנה לוייה?

ה. כלפי אלו הלכות נאמר הכלל 'הואיל והותר – הותר'?

א. שחיטה כשרה אף לכתחילה בזרים ובנשים (וב'הלכות ארץ ישראל' החמיר לכתחילה שנשים לא ישחטו, ואף בחולין. עתוס'), אבל טמאים – מדרבנן לא ישחטו הגם שעומדים בחוץ ושוחטים בסכין ארוכה, גזירה שמא יגעו בבשר. ולשמעון התימני, מצד הדין אי אפשר, שלדעתו צריך שיהא השוחט לפני ה' וזה אי אפשר בטמא.

קבלת הדם בכל אלו – פסולה.

אין חילוק בין קדשים קלים לקדשי קדשים.

ב. כל הפסולים ששחטו במחשבת פסול, היות והם כשרים לשחוט, נפסל הקרבן במחשבת פסול. אבל קבלו את הדם במחשבת פסול, אינם פוסלים במחשבתם, שהרי האישים פסולים לעבודה ואין כאן 'עבודה' להיפסל במחשבה. לפיכך אם יש דם הנפש – יחזור הכשר ויקבל.

יש אומרים שטמא שקיבל, שוב אין תקנה בקבלה נוספת. וי"א רק כשזרק (ע' ריש מעילה; רמב"ם

וראב"ד פ"א מפסוה"מ; שפ"א).